

Natuurtoets Jachthaven Schelphoek

Definitief

Gemeente Hoorn

Grontmij Advies & Techniek bv
Vestiging Noord-Holland
Alkmaar, 6 juni 2003

Verantwoording

Titel : Natuurtoets Jachthaven Schelphoek

Projectnummer : 148619

Documentnummer : 300550

Datum : 6 juni 2003

Auteur(s) : Ing. P.A. Korstanje

e-mail adres : Pieter.korstanje@grontmij.nl

Goedgekeurd : Ing. J. van Leusen

Paraaf goedgekeurd :

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	4
1.1	Aanleiding en doel.....	4
1.2	Leeswijzer	4
2	Inventarisatie	5
2.1	Plangebied.....	5
2.2	Huidige inrichting	5
2.3	Toekomstige ontwikkelingen.....	6
2.4	Natuurbeleid- en wetgeving.....	8
2.4.1	Europees niveau	8
2.4.2	Rijksbeleid	9
2.4.3	Provinciaal niveau	10
2.5	Natuurwaarden	11
2.5.1	Natuurwaarden van het Markermeer	11
2.5.2	Natuurwaarden van het vasteland	15
3	Toetsing	19
3.1	Inleiding.....	19
3.2	Ruimtebeslag	19
3.3	Activiteiten in het plangebied	19
3.4	Effectprincipes van verstoring	20
3.5	Verstoring en de SBZ Markermeer	21
3.6	Effecten op overige aangetroffen natuurwaarden	25
3.7	Mitigatie/compensatie	26
4	Conclusies en aanbevelingen	28
4.1	Aanbevelingen.....	29
5	Literatuur.....	30

Bijlage 1 Totaaloverzicht flora

Bijlage 2 Aanwijzingsbesluit Speciale Beschermingszone
Markermeer en Nota van toelichting

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

De wens bestaat om de ligplaatsen in de historische kern van Hoorn zoveel mogelijk te gebruiken als passantenligplaatsen. Voor een eventuele uitbreiding van het aantal permanente ligplaatsen is de aanleg van een jachthaven op de locatie Schelphoek een optie die momenteel in onderzoek is.

De aangescherpte wetgeving schrijft voor om voorafgaande aan ruimtelijke ingrepen een inschatting te maken van de natuurwaarden van een plangebied en mogelijke effecten hierop. In relatie tot de havenontwikkeling Schelphoek is met name het gegeven dat het Markermeer is aangewezen als speciale beschermingszone in het kader van de Vogelrichtlijn van belang.

In deze natuurtoets wordt een inschatting gemaakt van de natuurwaarden van het plangebied en mogelijke relaties die er liggen met de omgeving. Hierbij wordt in het bijzonder ingegaan op de vogelsoorten die het Markermeer kwalificeren als Vogelrichtlijngebied. Verder wordt ingegaan op natuurwaarden die in het kader van de Flora- en faunawet bescherming genieten.

1.2 Leeswijzer

Hoofdstuk twee van deze rapportage bevat een inventarisatie van huidige situatie en toekomstige ontwikkelingen, het vigerend natuur- en soortenbeleid dat op het plangebied van toepassing is en actuele natuurwaarden. Vervolgens vindt in *hoofdstuk drie* een toetsing plaats waarbij de mogelijke effecten worden bepaald van de realisatie van een jachthaven op de aangetroffen beschermde natuurwaarden. In *hoofdstuk vier* tenslotte worden conclusies en aanbevelingen weergegeven.

2 Inventarisatie

2.1 Plangebied

De locatie voor de aanleg van de jachthaven Schelphoek in Hoorn is gelegen aan het Markermeer, tussen het Julianapark en de werkhaven ten oosten hiervan.

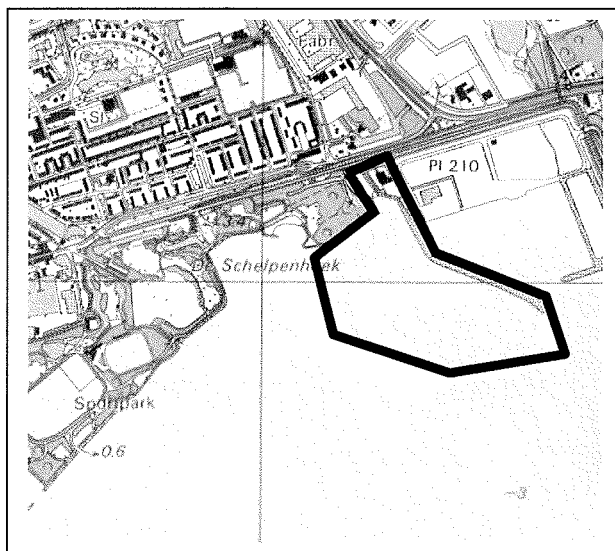

Fig. 1: Ligging plangebied jachthaven Schelphoek

Het buitendijks gelegen plangebied is gelegen ten oosten van het historische waterfront van Hoorn.

2.2 Huidige inrichting

In de huidige situatie bestaat de locatie voor de realisatie van de jachthaven grotendeels uit open water. Aan de landzijde grenst het gebied aan het Julianapark, met een insteek naar de Markermeerdijk. De noordoostgrens wordt gevormd door de strekdam die de naastgelegen werkhaven luwte bezorgd.

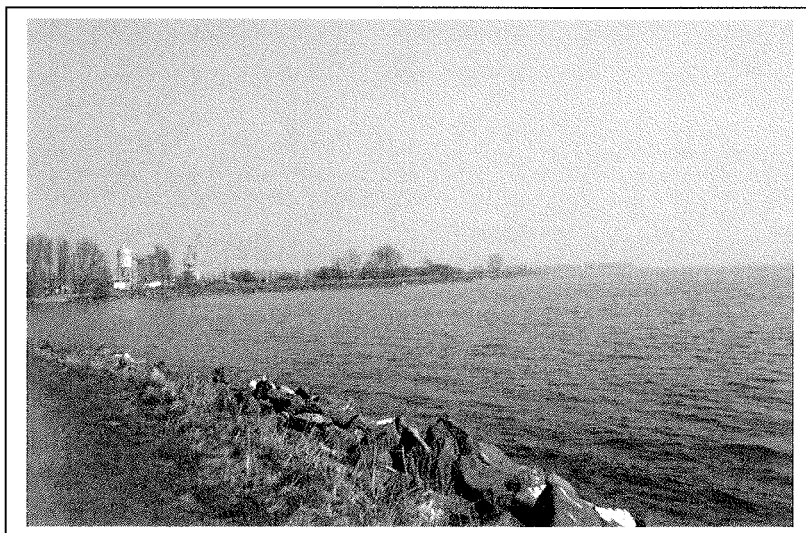

Fig. 2: Het plangebied bestaat in de huidige situatie grotendeels uit open water

De werkhaven achter de strekdam wordt onder andere gebruikt voor zandoverslag. Er zijn verschillende bedrijven gevestigd, waaronder Ooms Avenhorn bv., BBN en BEMOG.

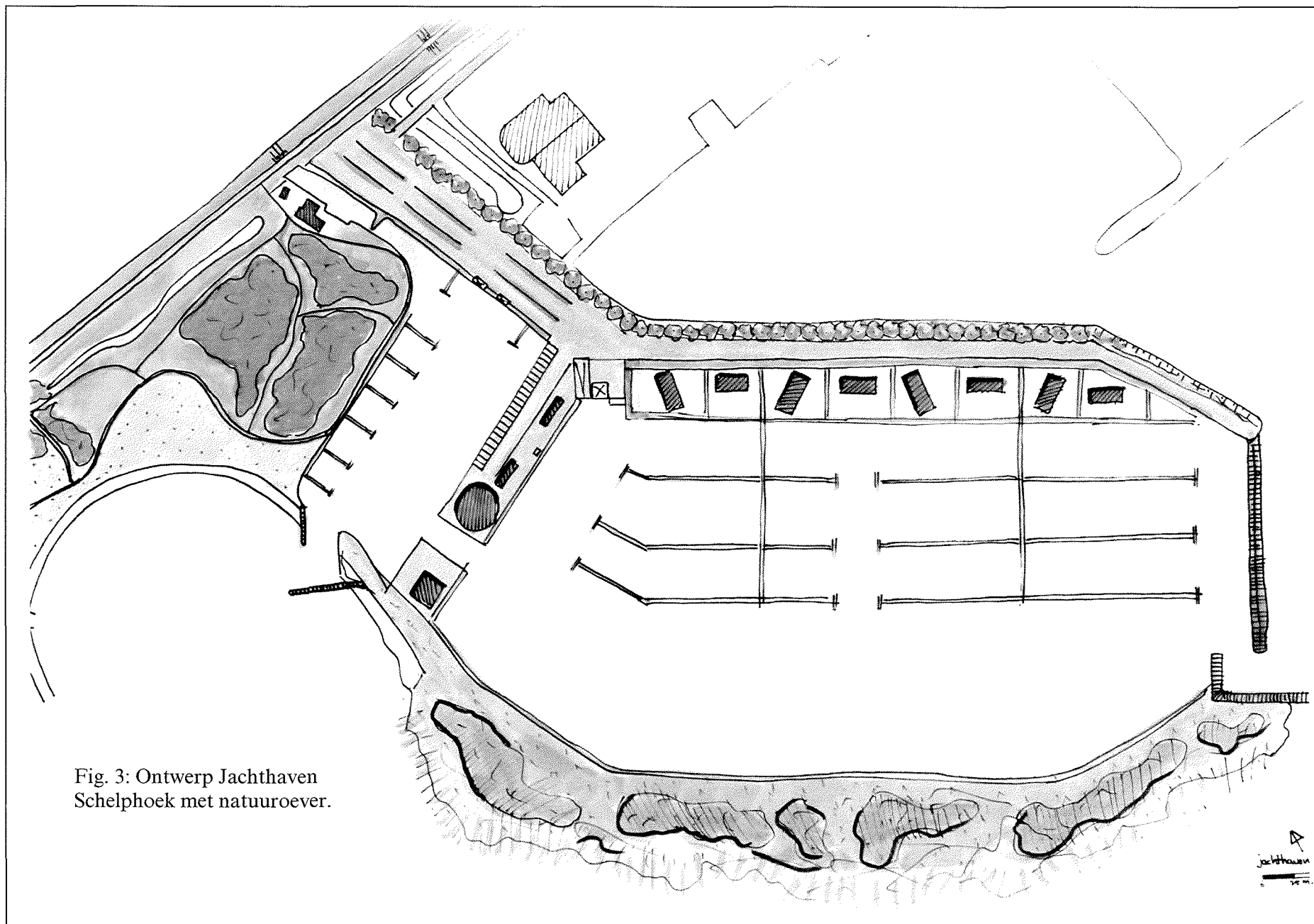
De strekdam zelf is openbaar toegankelijk en heeft een eenvoudige trailerhelling voor kleine motorboten. Bij de trailerhelling is enige parkeergelegenheid. Van de trailerhelling wordt met name gebruik gemaakt door sportvissers.

2.3 Toekomstige ontwikkelingen

De invulling van de locatie Schelphoek bestaat uit een jachthaven met 500 ligplaatsen, met een eventuele uitbreidingsmogelijkheid tot maximaal 800 plaatsen. Uitgangspunt is een gefaseerde aanleg, waarbij de havenfaciliteiten zij afgestemd op het toekomstige maximale aantal ligplaatsen. Dit is mogelijk wanneer in de eerste fase voldoende ruimte wordt gecreëerd waarbinnen de totale haven zich kan ontwikkelen. Het gebied wordt afgebakend door een landtong, waarop de ontsluiting wordt gerealiseerd aan de oostzijde en een vooroever aan de westzijde. De landtongzijde zal als eerste worden voorzien van steigers. De middel van een loopbrug is het mogelijk de vooroeverzijde te ontsluiten vanaf de landtong in de richting van het Julianapark. In een later stadium kan uitbreiding plaatsvinden tot een maximum van 800.

De landtong zal benut worden voor het situeren van (nautische) bedrijvigheid en als ontsluiting van de jachthaven. Een deel van de bebouwing wordt mogelijk drijvend in het water uitgevoerd.

Door de nieuwe jachthaven te combineren met een natuurvriendelijk ingericht vooroever met opgaande beplanting, wordt de haven vanaf de waterzijde grotendeels aan het oog onttrokken.

2.4 Natuurbeleid- en wetgeving

Natuurbeleid en -wetgeving zijn momenteel aan vernieuwing onderhevig. De afgelopen jaren heeft er een aanscherping plaatsgevonden van de wetgeving en de handhaving hiervan. Anno 2003 worden nieuwe aanpassingen voorbereid. Veel soorten hebben een beschermde status gekregen. Ook de gebiedsbescherming is uitgebreid. Onderstaand de actuele situatie toegespitst op het plangebied.

2.4.1 Europees niveau

Op Europees niveau zijn binnen het natuur- en soortenbeleid twee richtlijnen van belang, te weten de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn. De Habitatrichtlijn heeft tot doel het waarborgen van de biologische diversiteit door instandhouding van natuurlijke habitats en wilde flora en fauna. De Vogelrichtlijn heeft tot doel alle in het wild levende vogelsoorten en de daarvoor aangewezen gebieden te beschermen.

Door de Nederlandse overheid zijn Vogel- en Habitatrichtlijngebieden aangewezen en bij de Europese Commissie aangemeld. Voor deze gebieden geldt dat handelingen die de richtlijndoelstelling in gevaar kunnen brengen niet zijn toegestaan. Dit komt er op neer dat er geen significante verstoring van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden mag plaatsvinden. Momenteel wordt gewerkt aan een vertaling van de Europese richtlijnen in de Nationale wetgeving.

Op 24 maart 2000 is het Markermeer, samen met het IJsselmeer, het IJmeer en vier randmeren aangewezen als Speciale Beschermingszone onder de Vogelrichtlijn. Deze aanwijzingen maakten deel uit van een politieke inhaalslag die noodzakelijk was geworden door de veroordeling van Nederland door het Europese Hof van Justitie in mei 1998. Dat het IJsselmeergebied vanwege zijn vogelkundige waarden in aanmerking komt voor de Vogelrichtlijn was al bekend kort na de totstandkoming van de Vogelrichtlijn in 1979. Al in 1981 verscheen een rapport van de International Council for Bird Preservation, vervaardigd in opdracht van de Europese Commissie, waarin grote delen van het gebied aangemerkt werden als potentieel Vogelrichtlijngebied. De relevante vogelkundige waarden zijn met name pleisterende watervogels, merendeels afkomstig uit broedgebieden in Noord- en Oost-Europa. Het gaat om diverse eendensoorten, duikeenden, zaagbekken, sterns, ganzen, de Fuut en de Aalscholver. Als in gebied regelmatig minstens 1% van een biogeografische populatie verblijft, wordt het beschouwd als internationaal wetland onder de Wetlands-conventie (ook wel de conventie van Ramsar genoemd). Elk winterseizoen verzamelen zich in het IJsselmeergebied honderduizenden watervogels, die het gebied gebruiken als voedselgebied en slaapplek. Daarnaast vervult het gebied een functie als ruiplek in de zomer. Het gebied is ook belangrijk voor soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn, kwetsbare en internationaal zeldzame vogels: Lepelaar, Zwarte stern, Kleine zwaan en Nonnetje. In de nazomer pleistert minimaal eenderde van de Europese populatie van de Zwarte stern op het IJsselmeer en het Markermeer. (Bron: Thissen, J. Osieck, E., Vogelrichtlijn in IJsselmeergebied, gezamenlijke uitgave De Levende Natuur/Natura, september 2001.)

Specifiek voor het Markermeer is in de Nota van toelichting bij de aanwijzing van het Markermeer als speciale beschermingszone in het kader van de Vogelrichtlijn aangegeven dat het Markermeer zich kwalificeert als speciale beschermingszone vanwege het voorkomen van drempeloverschrijdende aantallen van de Aalscholver, Smient, Krakeend, Tafeleend, Kuifeend, Topper-eend, Nonnetje, Meerkooit en Visdief die het gebied benutten als overwinteringsgebied, ruigebied en/of rustplaats. Het gebied kwalificeert tevens omdat het behoort tot één van de vijf belangrijkste pleisterplaatsen voor Nonnetje en Zwarte stern. Het Markermeer is verder aangemeld als watergebied van in-

ternationale betekenis onder de Wetlands-Conventie vanwege het geregeld voorkomen van minstens 20.000 watervogels. Andere soorten waarvoor het gebied van betekenis is, zijn Kleine zilverreiger, Lepelaar, Kleine zwaan, Visarend en Visdief (niet broedvogels). Andere trekkende vogelsoorten waarvoor het gebied van betekenis is als overwinteringsgebied, ruigebied en/of rustplaats: Fuut, Slobeend, Krooneend, Brilduiker, Grote zaagbek en Dwergmeeuw.

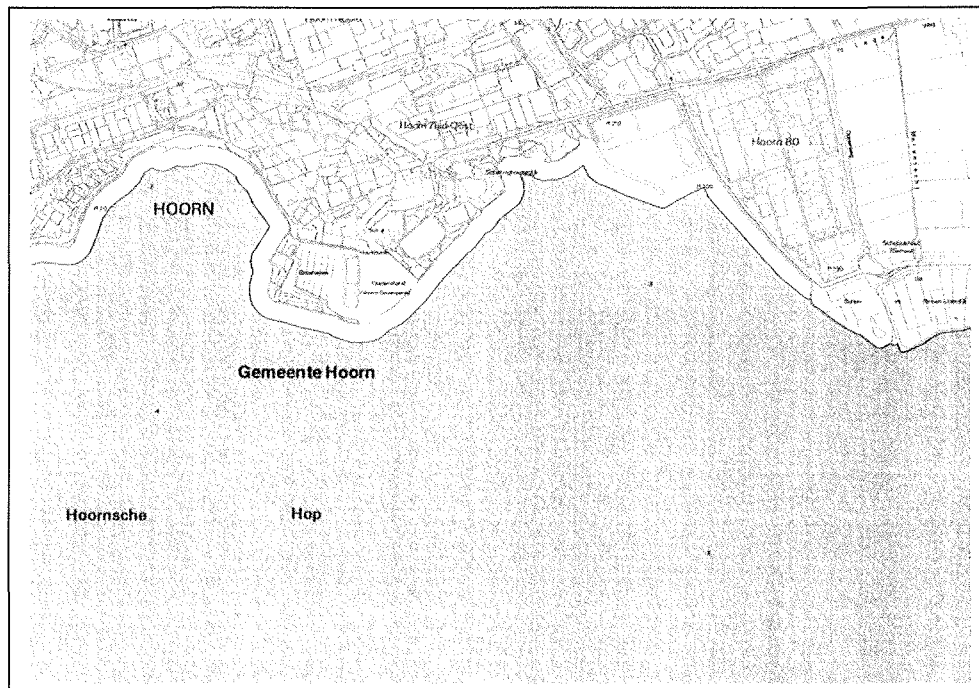

Fig. 4: Overzichtskartaal begrenzing speciale beschermingszone Markermeer ter hoogte van Hoorn

De werkhaven Schelphoek maakt geen onderdeel uit van de speciale beschermingszone Markermeer, evenals een strook van honderd meter vanuit de kust ter hoogte van Hoorn.

Het aanwijzingsbesluit is samen met de bijbehorende Nota van toelichting opgenomen als Bijlage 2.

Aanwijzing als Speciale Beschermingszone onder de Vogelrichtlijn brengt verplichting met zich mee. Projecten en plannen die mogelijk gevolgen hebben voor de vogelsoorten waarvoor een gebied is aangewezen, moeten zorgvuldig worden afgewogen. Op de natuurwaarden van het Markermeer en effecten hierop wordt dieper ingegaan in de volgende hoofdstukken.

2.4.2 Rijksbeleid

Alhoewel beide Europese richtlijnen zowel soorten als gebieden beschermen is in de vertaling hiervan in de nationale wetgeving een andere indeling gehanteerd. De *Flora- en faunawet* beschermt planten- en diersoorten en de *Natuurbeschermingswet* behelst de bescherming van bijzondere natuurgebieden. De Flora- en faunawet is sinds 1 april 2002 van kracht. De vernieuwde Natuurbeschermingswet wordt naar verwachting begin 2003 van kracht. Tot die tijd is de huidige Natuurbeschermingswet 1998 vigerend. Verder is het beleid met betrekking tot de Ecologische Hoofdstructuur van belang.

Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet is een raamwet en werkt volgens het 'nee-tenzij' principe. Alle fauna is in beginsel beschermd. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen diersoorten worden aangewezen die hierop een uitzondering vormen, zoals momenteel bruine rat, zwarte rat en huismuis en een groot deel van de uitheemse diersoorten. Beschermd plantensoorten zijn eveneens aangewezen bij algemene maatregel van bestuur.

Volgens artikel 8 t/m 18 van de wet is het verboden beschermde inheemse planten te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op een andere manier van hun groeiplaats te verwijderen. Met betrekking tot beschermde dieren is het verboden deze te doden, verwonden, te vangen, opzettelijk te verontrusten, nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen te beschadigen, vernielen, weg te nemen of te verstoren.

In het kader van deze natuurtoets zijn gegevens verzameld over de aanwezigheid van beschermde soorten in het plangebied. In volgende hoofdstuk wordt ingegaan op de resultaten van deze inventarisatie en de consequenties hiervan.

Natuurbeschermingswet

De huidige Natuurbeschermingswet regelt de aanwijzing van beschermde natuurgebieden en Staatsnatuurmonumenten. Wanneer de vernieuwde Natuurbeschermingswet in werking treedt worden tevens Vogel- en Habitatrichtlijngebieden middels deze wet beschermd.

Handelingen die het voortbestaan van de planten- en dieren binnen de richtlijngebieden kunnen aantasten zijn niet toegestaan. Daarnaast zijn handelingen buiten deze gebieden verboden voor zover deze de natuurwaarden van de richtlijngebieden significant beïnvloeden. Dit betreft de zgn. externe werking.

Het plangebied is niet gelegen in een gebied dat is beschermd onder de (huidige) Natuurbeschermingswet. Slechts enkele procenten van het IJsselmeergebied, inclusief de randmeren zijn beschermd onder de Natuurbeschermingswet. Het gaat hierbij vooral om gebieden langs de Friese IJsselmeerkust, het Zwarte Meer, het Eemmeer en delen van andere randmeren.

Ecologische hoofdstructuur

In het Structuurschema Groene Ruimte zijn de contouren van de Ecologische Hoofdstructuur weergegeven. De Ecologische Hoofdstructuur bestaat uit een netwerk van natuurgebieden met onderlinge verbindingen. Schadelijke ingrepen zijn in beginsel niet toegestaan.

Het Markermeer maakt onderdeel uit van de Ecologische Hoofdstructuur.

2.4.3 Provinciaal niveau

De Ecologische Hoofdstructuur uit het Structuurschema Groene Ruimte is op provinciaal niveau verder verfijnd en uitgewerkt in de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur.

Het Markermeer maakt onderdeel uit van de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur.

2.5 Natuurwaarden

Het Markermeer ligt aan de monitor, zodat vrij goed bekend is welke soorten er voor komen en wat de relaties zijn tussen deze soorten onderling. Van het vasteland ter hoogte van Schelphoek zijn eveneens gegevens verzameld, onder andere tijdens een gebiedsbezoek in mei 2003. Verdere informatie is afkomstig uit de databank van de Provincie Noord-Holland, het Natuurloket, waarin diverse gegevensbeherende instanties op het gebied van flora en fauna zijn verenigd en het RIZA dat jaarlijks vogeltellingen uitvoert op het Markermeer.

2.5.1 Natuurwaarden van het Markermeer

Voedselrelaties

De voedselpiramide van het Markermeer bestaat uit drie voedselketens. Basis van alledrie de ketens vormt het fytoplankton dat nutriënten opneemt uit het water. Aan de top van de voedselketens staan mosseletende vogels, visetende vogels en de visserij. Sinds het Markermeer in 1975 werd afgesloten van het IJsselmeer doen zich veranderingen voor in de gesteldheid van bodem (slibafzet) en water (vertroebeling) die direct effect hebben op de voedselketens in het meer. In het ecosysteem van het Markermeer speelt met name de Driehoeksmossel een belangrijke rol. Juist deze soort blijkt erg gevoelig voor de verandering van de bodemgesteldheid met gevolgen voor de gehele voedselpiramide. De Driehoeksmossel zal daarom steeds terugkeren bij onderstaande beschrijving van de verschillende onderdelen van het ecosysteem van het Markermeer.

Waterplanten

In het Markermeer is in het laatste decennium van de vorige eeuw een toename te zien geweest van de waterplanten. Een trend die zich de laatste jaren echter niet voortzet. De meest voorkomende plantengroep in het Markermeer zijn de fonteinkruiden, waarvan Doorgroeid fonteinkruid de meest algemene soort is. De planten komen echter vooral in lage dichtheden voor. De laatste jaren nemen waterplanten in het Markermeer weer af. Dit is waarschijnlijk te wijten aan de afname van Driehoeksmosselen, waardoor de algen in het water toegenomen zijn en het lichtklimaat verslechterd is.

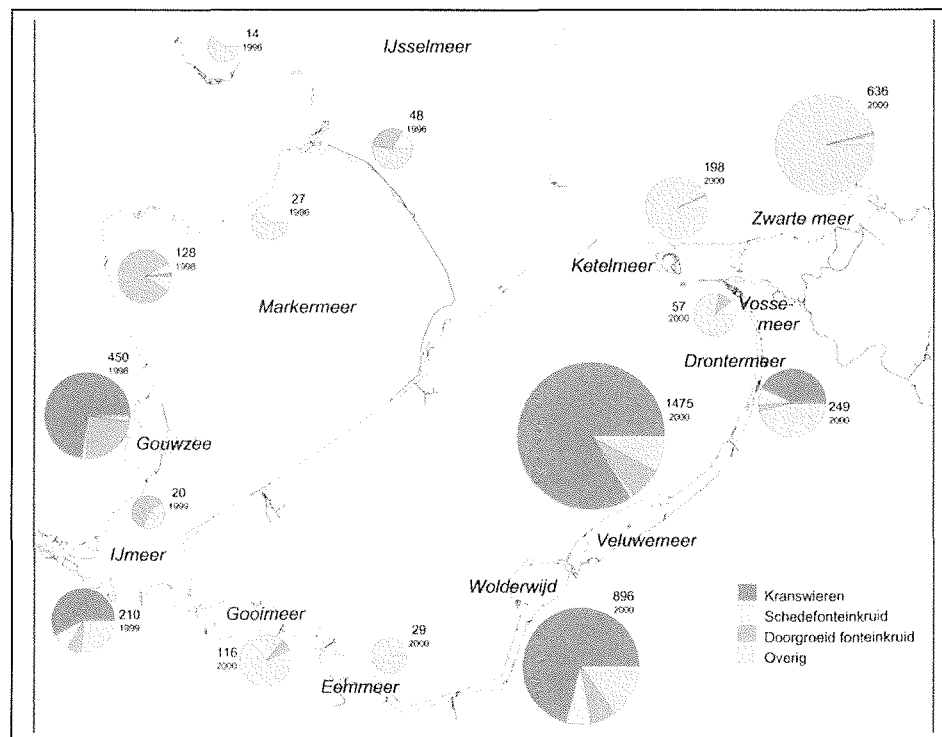

Fig.5: Het voorkomen van waterplanten. (Bron: Berg, van den, M., Doef, R., Postema, J. Waterplanten in het IJsselmeergebied gezamenlijke uitgave De Levende Natuur/Natura, september 2001.)

Vogels

Grote aantallen watervogels zijn afhankelijk van het open water van IJsselmeer, Markermeer en de randmeren. Met 300 miljoen vliegbewegingen per jaar is sprake van een belangrijk gebied voor watervogels in Europa. Zowel 's zomers als 's winters verblijven tienduizenden tot een half miljoen vogels in het gebied. Ze zijn afkomstig uit grote delen van Noord- en Oost-europa.

De meeste vogels verblijven op de meren in de periode oktober-maart. 's Zomers zijn ze in noordelijker streken in Europa om te broeden. Er zijn planten-, bodemfauna- en visetende soorten. De bodemfauna bestaat voor duikeenden als Kuifeend en Toppereend grotendeels uit Driehoeksmossel. Ook slakken, erwtenmossels en muggenlarven komen als voedsel voor.

Bodemfaunaeters foerageren in de regel 's nachts. Overdag verzamelen ze zich langs de dijken, of in natte natuurgebieden. Visetende soorten duiken actief achter vis aan en doen dit vaak in groepen. Hier speelt Spiering een sleutelrol. Aalscholver, Middelste zaagbek, Grote zaagbek en Nonnetje zijn overdag actief. 's Nachts verzamelen zij zich veelal op rustplaatsen.

In de wintermaanden bereiken de meeste soorten de hoogste aantallen. Dan zijn regelmatig meer dan 250.000 vis- en bodemfauna-eters actief in het gebied. Met de planteneters meegerekend kan het aantal vogels meer dan 500.000 bedragen.

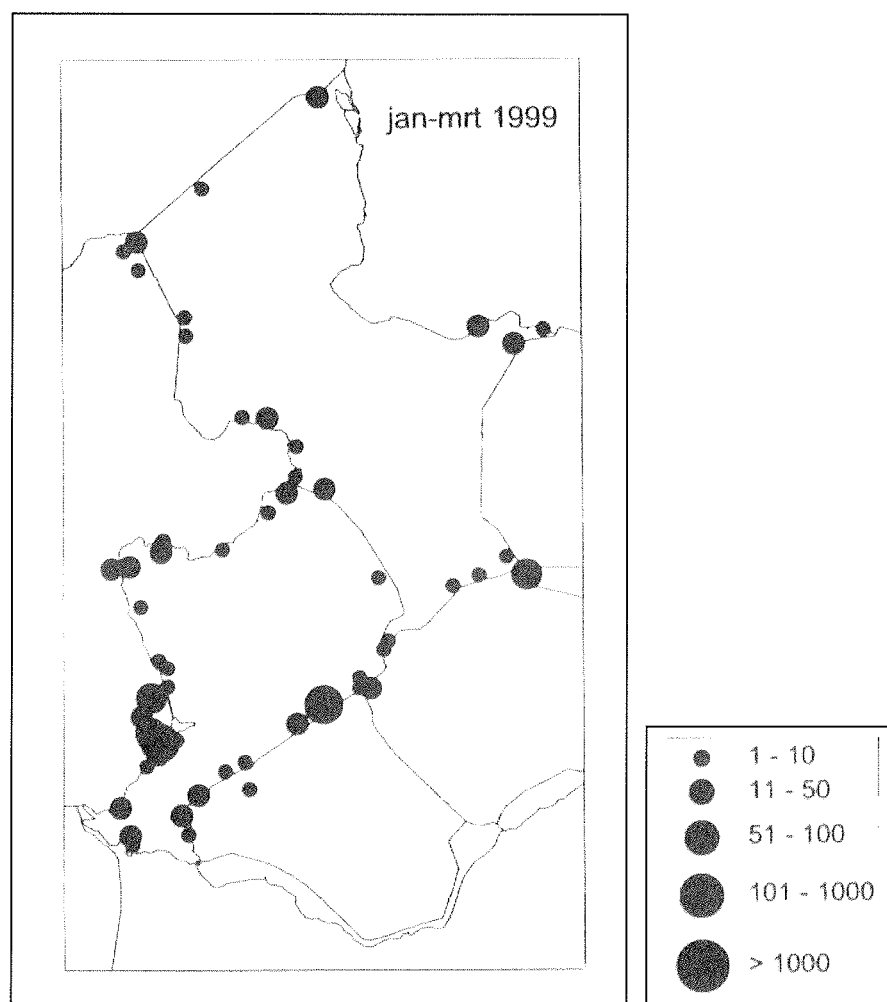

Fig.6: Voorkomen tafeleend in IJsselmeergebied, jan-mrt 1999. Bron: van Rijn, S. Watervogels in IJsselmeer en Markermeer; seizoensverslag 1998/99, RIZA Werkdocument nr.:99.196x.

Talrijk zijn Kuifeend en Toppereend. Van de duikende watervogels maken zij gemiddeld respectievelijk 33 en 40% van het totaal uit (augustus-maart). Tafeleend (10%), Meerkoet (6%) en Brilduiker (1,5%) volgen op afstand. Totaal zijn de bodemfaunaeters met 90% veruit de grootste groep op het open water. Grote zaagbek (3%), Fuut (2%), Aalscholver (2%) en Nonnetje (1,3%) zijn de belangrijkste viseters. Het gebied van Markermeer en IJsselmeer vormt daarmee het belangrijkste gebied van deze watervogels in Nederland.

Bijzonder is verder dat het IJsselmeergebied functies heeft die elders in Nederland niet of in zeer geringe mate aangetroffen worden. Zo is het ruien van 10-40.000 Futen een op Europees niveau uniek te noemen. Nergens anders in Europa is kennelijk het voorkomen van voedselrijk ondiep water gekoppeld aan voldoende rust. De laatste jaren nemen de aantallen ruiende futen iets af. Hetzelfde geldt voor de Zwarte stern. Deze vogel broedt in Polen en Rusland en komt op weg naar Afrika in augustus in aantallen van 80.000-150.000 voor op het IJsselmeer en Markermeer. Op de trekroute zijn geen andere pleisterplaatsen van dergelijke omvang bekend. (Bron: Eerden, van M, Watervogels in het IJsselmeergebied: de top van een wankel piramide, gezamenlijke uitgave De Levende Natuur/Natura, september 2001.)

soort	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98	1998/1999	1999/00	2000/01	Toe-/afname
Tafeleend	23.893	8.200	8.329	5.093	13.690	10.238	9.224	-
Kuifeend	68.773	95.023	45.314	82.276	50.690	47.796	74.259	-
Toppereend	144.960	88.874	113.500	66.418	74.585	63.615	40.915	-
Brilduiker	1.934	3.621	1.500	2.188	3.293	2.181	17.497	+/-
Meerkoet	25.918	34.979	35.252	35.713	27.267	36.228	19.121	+/-
Aalscholver	17.292	18.272	14.599	18.182	18.036	16.519	19.264	+/-
Grote zaagbek	1.302	9.360	7.011	580	9.977	1.636	2.432	+/-
Middelste zaagbek	43	131	187	50	140	30	47	+/-
Nonnetje	93	7.973	1.032	172	1.046	111	879	-
Fuut	5.941	5.309	3.284	4.894	3.291	3.556	4.654	-
Visdief	645	1.264	739	1.265	500	1.111	1.229	-
Zwarte stern	10.430	2.573	838	2.684	697	779	262	--
Kokmeeuw	71.665	48.781	24.097	54.732	18.773	20.212	26.734	--
Zilvermeeuw	1.421	1.017	2.432	612	521	1.032	1.912	--
Stormmeeuw	3.474	2.508	6.168	3.811	5.474	4.232	4.146	+/-
Grote mantelmeeuw	660	899	520	365	273	485	596	--
Dwergmeeuw	530	39	82	74	417	2.100	6	+/-
Knobbelzwaan	3.916	4.221	4.636	4.329	4.208	4.166	4.741	+/-
Smient	56.870	85.030	40.140	32.437	94.890	44.489	201.663	+

Tabel 1: Maximum aantal vogels in de seizoenen 1994/95 tot en met 2001 in het IJsselmeergebied (IJsselmeer en Markermeer). Bron: van Rijn, S. Watervogels in IJsselmeer en Markermeer; seizoenverslag 1998/99, RIZA Werkdocument nr.:99.196x.; van Rijn, S. Watervogels in IJsselmeer en Markermeer; seizoenverslag 1999/00, RIZA Werkdocument nr.:2000.185x.; van Rijn, S. Watervogels in IJsselmeer en Markermeer; seizoenverslag 2001/02, RIZA Werkdocument nr.:2002.029x

Van Rijn (van Rijn, S. Watervogels in IJsselmeer en Markermeer; seizoenverslag 1999/00, RIZA Werkdocument nr.:2000.185x.) concludeert dat de aantallen watervogels in IJsselmeer en Markermeer de laatste jaren aan opmerkelijke veranderingen onderhevig zijn. De bodemfauna-etende soorten doen het vrij slecht. Vooral de Toppereend is flink afgenomen. Samen met Kuifeend en Tafeleend was al langer sprake van een afname. Brilduiker en Meerkoet bleven vrij stabiel, maar ook deze soorten waren al eerder, in de jaren tachtig en negentig in aantal teruggelopen. De omstandigheden voor bodemfauna-eters zijn dus niet ideaal. Er is sprake van een uitputting van hun belangrijkste voedselvoorraden, bestaande uit Driehoeksmosselen.

Met de viseters lijkt het nog slechter te gaan dan met de bodemfauna-eters. Behalve de Aalscholver, die al in het begin van de jaren negentig sterk in aantal terugliep, en de Stormmeeuw, namen met name Futen, Visdieven en Nonnetjes, in aantal af. Zwarte stern, Kokmeeuw en Grote mantelmeeuw namen zelfs sterk af. De Zilvermeeuw lijkt zich de laatste paar jaar weer te herstellen. Van de planteneters bleef het aantal Knobbelzwanen en Smienten stabiel. De planteneters lijken minder aan veranderingen onderhevig dan de mosseleeters.

Het Markermeer is sinds 1975 een zelfstandige eenheid die, vooral de laatste jaren, bij geringe wind al troebel is. Visetende watervogels hebben daardoor problemen met het opsporen van hun prooi en waterplantengroei is door het lichtklimaat beperkt. De hoeveelheid Driehoeksmosselen is hier afgenomen met de helft. Onderslibben van de mossel is vermoedelijk de belangrijkste oorzaak.

Een groot watersysteem als het IJsselmeergebied heeft van nature zachte, natuurlijke oevers. Riet- en biezenvelden gaan over in kustbegeleidende moerassen en geïnundeerde gebieden. Door de inpolderingen is dit tegenwoordig

alleen nog het geval langs de Friese kust. De overige oevers, waaronder die van West-Friesland bestaan grotendeels uit dijken die met harde stortsteen zijn afgewerkt. Voor paaiende Spiering en voor algenetende Knobbelswanen is dit van belang, maar voor de meeste organismen is een zachte natuurlijke oever van grotere betekenis als leefgebied. Door het constante waterpeil is moerasontwikkeling vrijwel onmogelijk, doordat de oevervegetaties de golf-aanval moeilijk kunnen weerstaan. Kiemen van zaden is vrijwel uitgesloten. Op enkele natuurontwikkelingslocaties langs de West-Friese dijk zijn vooroevers met rietmoeras aangelegd.

(Bron: Eerden, van M, Watervogels in het IJsselmeergebied: de top van een wankelende piramide, gezamenlijke uitgave De Levende Natuur/Natura, september 2001.)

Vissen

In het markermeer domineren vissoorten van open water die hun gehele levenscyclus in het gebied kunnen voltooien en weinig kritisch zijn wat betreft eisen aan hun leefomgeving. Dit zijn vooral zoöplanktoneters, zoals Spiering, Baars en Blankvoorn en bodemfauna-eters van voedselrijk water, zoals Pos en Brasem. Natuurlijke oevers zijn schaars en oevergebonden soorten komen nauwelijks voor.

Macrofauna

Macrofauna is alles wat aan ongewervelden voorkomt in het water en de bodem. Vegetaties van water- en oeverplanten zijn ter hoogte van Schelphoek slecht ontwikkeld. De macrofaunagemeenschappen die hierbij horen komen daarom ook slechts marginaal tot ontwikkeling. Het gaat hierbij om longslakken en larven van bepaalde waterinsecten. Kokerjuffers, larven van watervlinders en muggenlarven maken deel uit van deze gemeenschap. Ook zoetwaterpoliepen zijn soms massaal op waterplanten aanwezig. Stenen oeverbeschoeiingen zijn des te overvloediger beschikbaar. Hier leven met name soorten die zich vasthechten op de harde ondergrond, vooral aan de onderzijde van de stenen. Elke steen raakt na verloop van tijd begroeid met geelachtige plakaten zoetwatersponzen, brakwaterpoliepen en mosdier-tjes, of met Driehoeksmosselen. Al deze soorten zijn zgn. filterfeeders die zich voeden met plankton dat met waterbewegingen wordt aangevoerd.

Tussen de vastzittende dieren zijn beweeglijker soorten te vinden die zich voeden met algen of met afgestorven planten. Karakteristiek voor stenige oevers zijn de slakkensoorten Frygische muts en de Zoetwatereterniet. Ook de grote en kleine diepslak en de poelslak zijn altijd vertegenwoordigd. Onder de kreeftachtigen is de Tjgervlokreeft present, naast andere vlokreeften en de Kaspische slijkgarnaal.

De aanwezige soorten worden gepredeerd door larven van gaasvliegen, bloedzuigers en platwormen. Macrofauna vormt het voedsel voor vissen (Brasem, Pos) en duikende watervogels.

(bron: Noordhuis, R., Macrofauna in het IJsselmeergebied, gezamenlijke uitgave De Levende Natuur/Natura, september 2001.)

2.5.2 Natuurwaarden van het vasteland

Flora

Tijdens gebiedsbezoek in mei 2003 heeft een inventarisatie van de aanwezige plantengroei plaatsgevonden. In totaal werden 98 verschillende plantensoorten waargenomen. De totaallijst is opgenomen als Bijlage 1.

Op de waterlijn groeien soorten als Bitterzoet, Mannagras, Lisdodde en Riet. Op het droge deel van de oever groeien Valeriaan, Haagwinde, Speenkruid en Klis. Bermen en overige grazige vegetaties bieden ruimte aan onder andere

Fluitenkruid, Grote vossenstaart, Gewone berenklaauw, Rode en Witte klaver, Smalle weegbree, Ruige zegge en Zilverschoon. Langs beplantingsranden zijn soorten te vinden als Look-zonder-look, Koninginnekruid, IJle dravik, Vogelmuur en Witte dovenetel.

De westelijke strekdam van de werkhaven Schelphoek is floristisch gezien het meest interessant. De dam kent een begroeiing van kruidenrijk gras met hier en daar wat opslag van struiken. Er komen enkele, enigszins schralere, delen voor met hiervoor kenmerkende vegetatie. Hier groeien onder andere Veldlathyrus, Peen, Vertakte leeuwentand, Zachte reigersbek en Langbaardgras.

Een opvallende soort is de Egelantier. Deze rozensoort met sterk geurende bladeren groeit met verschillende exemplaren op de strekdam. Een beschermde plantensoort welke eveneens op de strekdam is te vinden betreft de Grote kaardenbol. De Grote kaardenbol is de enige plantensoort met een beschermde status (Flora- en faunawet) welke in het plangebied is aangetroffen.

Fauna

Vogels

Naast de vogelkundige waarde van het Markermeer, waarop in par 2.5.1. uitgebreid is ingegaan, valt er over de overige vogelbevolking van het plangebied het volgende te vermelden:

Bij de provincie Noord-Holland zijn de volgende waarnemingen bekend uit het plangebied en directe omgeving:

Boomkruiper	Spotvogel
Tijftjaf	Kleine karekiet
Staartmees	Kuifeend
Zwartkop	Fuut
Tuinfluit	Putter

Tijdens het gebiedsbezoek (mei, 2003) zijn op en langs de oever de volgende vogelsoorten waargenomen:

Blauwe reiger	Wilde eend
Tureluur	Fuut
Kokmeeuw	Merel
Zilvermeeuw	

De bosschages van het Julianapark vormen een geschikt broedbiotoop voor kleine zangvogels. Evenals de struikenbegroeiing op de strekdam. De riet- en ruitgebegroeiing langs de waterlijn van de strekdam biedt broedgelegenheid aan eendensoorten, fuut en meerkoet.

Oever en strekdam bieden samen met enkele palen in het water rustgelegenheid aan meeuwensoorten en sterns. De Blauwe reiger zoekt langs de oever naar voedsel.

Alle genoemde vogelsoorten hebben een beschermde status (Flora- en faunawet).

Zoogdieren

Bij de provincie Noord-Holland zijn waarnemingen van de volgende zoogdierwaarnemingen bekend uit het plangebied en omgeving:

Veldmuis	Hermelijn
Bosmuis	Bosspitsmuis

Mol Dwergvleermuis

Laatvlieger

De ruigtes en bosschages in en direct buiten het plangebied vormen een geschikte leefomgeving voor diverse muizensoorten en de Hermelijn. De waarneming van laatstgenoemde soort dateert overigens uit 1989. Sinds die tijd zijn het plangebied en omgeving niet aantrekkelijker geworden voor deze marterachtige. De aanwezigheid van de Mol is geen verrassing. Alle genoemde soorten zijn beschermd volgens de Flora- en faunawet.

In het gebied zijn verschillende vleermuissoorten waargenomen. Dwergvleermuis en Laatvlieger zijn algemene vleermuissoorten in Noord-Holland. De vleermuizen gebruiken de bosranden, grasstroken en oevers als foerageergebied. Beide soorten zijn veel te vinden in en rond stedelijk gebied. Overdag zoeken de vleermuizen een schuilplaats in holle ruimten, zoals spouwmuren en onder daken.

Naast Dwergvleermuis en Laatvlieger vormt het plangebied tevens het jachtgebied van de Meervleermuis. Van de Meervleermuis zijn kraamkolonies bekend uit onder andere Wervershoof, Andijk, Midwoud en Hauwert. Het jachtgebied bestaat uit breed open water. De vleermuizen vliegen laag boven het water op zoek naar vliegende insecten. Een belangrijke prooi vormen de soms massaal aanwezige Vedermuggen. Meervleermuizen hebben een actieradius van enkele tientallen kilometers. 's Winters trekken ze weg om te overwinteren in Limburgse mergelgroeven, Ardennen, Eifel en Sauerland. (bron: Reinhold, J., Meervleermuizen boven het Natte Hart, gezamenlijke uitgave De Levende Natuur/Natura, september 2001.)

De genoemde vleermuizen zijn beschermd volgens de Flora- en faunawet. Alledrie de soorten zijn tevens Habitatrichtlijnsoorten.

Amfibieën/reptielen

Er zijn geen waarnemingen van amfibieën bekend uit het plangebied. Het Markermeer zelf vormt geen geschikt voortplantingsbiotoop voor amfibieën. Watergangen in het naastgelegen Julianapark vormen wel een geschikt voortplantingsbiotoop.

Er zijn geen waarnemingen bekend van de Ringslang of overige reptielen.

Vlinders

Tijdens het gebiedsbezoek zijn de volgende vlindersoorten waargenomen:

Landkaartje (voorjaarsvorm)	Argusvlinder
Klein koolwitje	Icarusblauwtje

Geen van de aangetroffen vlindersoorten heeft een beschermde status. Bij het Natuurloket zijn evenmin waarnemingen bekend van beschermde vlindersoorten.

Slakken

Tijdens het gebiedsbezoek zijn de volgende slakkensoorten aangetroffen:

Agaathoren spec.	Grote glansslak
Fraaie posthoornslak	Bruine blinkslak
Kleine akkerslak	Haarslak
Gevlekte akkerslak	Gewone tuinslak

Geen van de aangetroffen slakkensoorten heeft een beschermde status.

De steenbestorting van de oever van het Markermeer ter hoogte van Hoorn en Schellinkhout vormt een bekende vindplaats van de slakkensoort Steenbikker. Het verspreidingskaartje laat zien dat deze soort hier uit drie uurhokken (5x5 km) bekend is. De populatie bij Hoorn vormt de enige populatie in Nederland, buiten het zuiden van Limburg. In het verleden zijn maatregelen genomen om bij herstel aan de dijk vindplaatsen van de Steenbikker zoveel mogelijk te ontzien.

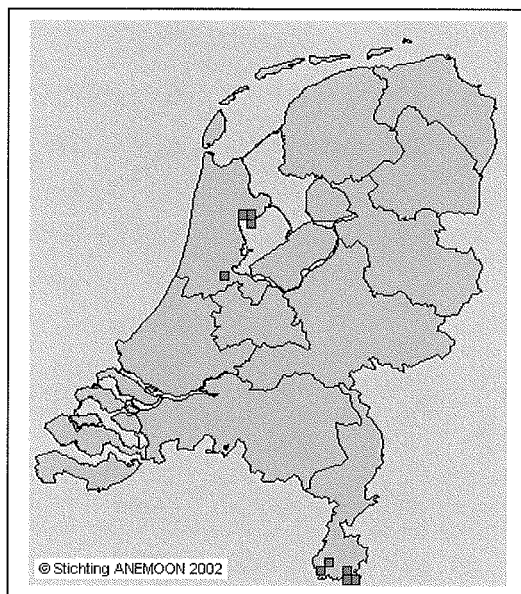

Fig. 7: Verspreidingskaartje Steenbikker. (bron: Stichting Anemoon)

Overige fauna

Gezien ligging, inrichting en huidig gebruik van het plangebied wordt geen overige beschermde fauna verwacht.

3 Toetsing

3.1 Inleiding

De aanleg van een jachthaven houdt in dat er een gedeelte open water ongeschikt wordt als rust- of foerageergebied voor ruiende en overwinterende vogels. Naast dit ruimtebeslag hebben activiteiten in de haven en de toename van vaarbewegingen op het Markermeer die verband houden met de jachthaven hun uitstraling op de vogelbevolking van het Markermeer.

Na de beschrijving van de natuurwaarden van het plangebied en omgeving in het vorige hoofdstuk kan nu een inschatting worden gemaakt van mogelijke effecten op deze natuurwaarden door realisatie van de jachthaven. Daartoe worden de activiteiten die aanleg en gebruik van de haven met zich meebrengen getoetst aan de aanwezigheid en gevoeligheid van de vogelsoorten die van het Markermeer gebruik maken. Hierbij zal specifiek worden ingegaan op consequenties voor de soorten die het Markermeer kwalificeren als Speciale Beschermingszone onder de Vogelrichtlijn.

3.2 Ruimtebeslag

De Jachthaven Schelphoek, inclusief natuuroever, krijgt een totale oppervlakte van ca. 30 ha, waarvan zo'n 20 ha deel uitmaakt van de speciale beschermingszone Markermeer. Deze 20 ha maakt ca. 0,03 % uit van de totale 61.000 ha waaruit de Speciale Beschermingszone bestaat.

3.3 Activiteiten in het plangebied

Autonome ontwikkeling

Het totaal aantal schepen wordt in Nederland geschat op 150.000 à 180.000. Het aantal ligplaatsen in het IJsselmeergebied, inclusief de randmeren is sinds het begin van de zestiger jaren toegenomen van 5.000 tot 33.500 in 1999. De toekomstige behoefte aan ligplaatsen is sterk afhankelijk van de conjunctuur. Een gunstige economische ontwikkeling kan de vraag naar boten en ligplaatsen doen toenemen, een recessie kan de vraag (tijdelijk) doen dalen. De provincie Noord-Holland voorziet voor de komende jaren in het Noord-Hollandse deel van het IJsselmeergebied een groei van 15,9 % van het aantal ligplaatsen. Een groei van het aantal ligplaatsen brengt een groei van het aantal vaarbewegingen met zich mee. (bron: Provincie Noord-Holland, Kermcijfers Toerisme Logiesaccomodaties en jachthavens, 2002).

De werkhaven, welke is gelegen naast de geplande locatie voor de jachthaven blijft in functie. Dit betekent dat de huidige vaarbewegingen van zandschepen en andere vrachtschepen blijven bestaan.

Aanleg jachthaven Schelphoek

De aanleg van de jachthaven gaat gepaard met aanvoer van materieel en materiaal, zowel over land als over water. Bouw- en inrichtingswerkzaamheden

gaan gepaard met beweging en geluid en de aanwezigheid van mensen. Deze activiteiten zijn tijdelijk van aard.

Een gefaseerde aanleg (eerst 500 ligplaatsen, later mogelijk uitbreiding naar 800) betekent een herhaling van de genoemde werkzaamheden.

Gebruik jachthaven Schelphoek

Na de aanleg wordt de haven in gebruik genomen door motorboten en zeiljachten. De vergroting van het aantal ligplaatsen langs het Markermeer ter hoogte van Hoorn betekent tegelijk een vergroting van het aantal vaarbeweging. Bij de monding van de haven vindt een concentratie plaats van vaarbewegingen om vervolgens uit te waaiëren over het Markermeer, waarbij een deel van de vaartuigen de bestaande vaarroutes zal aanhouden.

3.4 Effectprincipes van verstoring

Verstoring wordt door Plateeuw gedefinieerd als het dwingen tot afwijken van de voorkeurshandeling op een bepaald moment. Bij verstoring kunnen de volgende effectniveaus worden onderscheiden:

- vogels staken hun activiteiten maar vliegen niet op;
- vogels vliegen op en komen even later weer terug of strijken verderop neer;
- vogels vliegen op, wijken tijdelijk uit naar een alternatief gebied en komen op een ander moment weer terug;
- vogels vliegen weg en komen niet meer terug.

In de eerste drie gevallen is er sprake van een naar effect toenemende tijdelijke verstoring en verlies van leefgebied. Verstoring treedt al op voordat de vogels opvliegen omdat ze voordat ze opvliegen hun activiteiten staken en onrustig worden en omdat het foerageren stopt wat tijdverlies tot gevolg heeft. Bij het opvliegen treedt nog extra energieverlies op, ook zonder dat de vogels zelf het gebied verlaten. Energieverlies heeft invloed op de algehele conditie van de vogels.

De effecten van verstoring zijn niet recht evenredig met het aantal vaarbewegingen. De eerste verstoring levert in principe het grootste effect op.

Of de verstoring daadwerkelijk plaatsvindt is afhankelijk van veel factoren. De belangrijkste zijn:

- de aard van de activiteiten versus de gevoeligheid van de aanwezige soorten hiervoor;
- het tijdstip waarop of de periode waarin de activiteit plaatsvindt versus het tijdstip waarop of de periode waarin de gevoelige soorten in het gebied aanwezig zijn;
- de locatie waar de activiteiten plaatsvinden versus de locatie van de aanwezigheid van gevoelige soorten;
- structurele verstoringen of incidentele verstoringen versus de gevoeligheid van de aanwezige soorten hiervoor.

De gevoeligheid voor verstoring is soortafhankelijk. Alle vogelsoorten zijn in principe gevoelig voor verstoring. De gevoeligheid kan worden uitgedrukt in zogenaamde verstoringsafstanden. Die per soort nog sterk kunnen verschillen, afhankelijk van de omstandigheden. Het gaat hierbij om opvliegafstanden. Over deze opvliegafstanden zijn in beperkte mate gegevens uit onderzoek bekend. De minst gevoelige soorten hebben een verstoringafstand van 20m,

de meest gevoelige soorten tot 700 m. Omdat het opvliegafstanden betreft, zijn de werkelijke verstoringafstanden waarbij de activiteit van dat moment wordt gestaakt groter.

De gevoeligheid is behalve van de soort zelf nog afhankelijk van:

- de omgeving;
- de groepsgrootte;
- het gebruik of de activiteit op het moment (foerageren, broeden, rusten);
- vegetatiestructuur/dekking.

De aanwezigheid van uitwijkmogelijkheden in de directe omgeving maakt de vogels minder gevoelig dan in situaties waarbij er geen uitwijkmogelijkheden zijn. Bij grotere groepen is de gevoeligheid in het algemeen groter dan bij kleinere groepen. Broedende vogels zijn meer plaatsvast. Hoewel ze minder snel op zullen vliegen en dus de verstoringafstand in principe kleiner is, zullen de effecten wel groter zijn als ze dit wel doen, omdat de kans groter is dat ze dan niet terugkeren. De speelruimte voor foerageren is daarentegen ruimtelijk groter. Rust en rustgebieden zijn daarentegen weer sterk gevoelig voor verstoring. De inrichting van de omgeving is van belang met het oog op de dekking. Vogels van meer dichte terreinen hebben in het algemeen een kortere verstoringafstand, omdat ze zelf ook minder zicht hebben. Ze nemen aan de andere kant de verstoring minder snel waar door de aanwezigheid van dekking. Tenslotte kan, afhankelijk van de situatie gewinning optreden ten aanzien van voorspelbare activiteiten.

3.5 Verstoring en de SBZ Markermeer

Verstorende activiteiten

De belangrijkste mogelijke effecten van de te verwachten activiteiten samenhangend met de realisatie en exploitatie van de jachthaven Schelphoek zijn:

- Tijdelijk verstoring door aanleg;
- Verstoring van rust door geluid, beweging of licht veroorzaakt door het gebruik van de haven en de hiermee samenhangende toename van het aantal vaarbewegingen op het Markermeer;
- Wegnemen van rustplekken;
- Beschadiging van oevervegetatie door golfslag;
- Verontreiniging van water en oevers door diffuse bronnen (scheepsverf), lozingen of zwerfvuil.

Van deze effecten zal rustverstoring door de waterrecreatie verreweg de grootste invloed hebben op het ecosysteem. Verontreiniging vanuit de waterrecreatie is diffuus en zal, hoewel relevant, uitgaande van de handhaving van normen geen doorslaggevende invloed hebben op de ecologische draagkracht. De toetsing op effecten zal zich daarom toespitsen op de effecten van rustverstoring door waterrecreatie, of hieraan gerelateerd bezoek van de haven.

Motorboten bewegen zich veelal individueel met een behoorlijke snelheids- en geluidsniveau en hebben een hoge mate van voorspelbaarheid vanwege het veelal volgen van vaste vaarroutes. Bepalend voor het effect zal met name de zichtbaarheid, beweging en geluid zijn van mensen die zich buiten de boot op het dek bevinden en het geluid van de motor.

Zeilen vindt veelal individueel en soms in grotere groepen (wedstrijden) plaats. De snelheid kan redelijk hoog zijn. Er is weinig geluid en de voorspel-

baarheid is matig vanwege het laveren. Het bereik van met name grotere kajuitzeiljachten is beperkt, gezien de diepgang. Het varen vindt voornamelijk plaats in de zomerperiode.

De aanwezigheid van mensen in de haven heeft een korte tot matig lange verblijftijd. Zichtbaarheid van mensen is een belangrijke verstoringfactor. Er kan echter wel gewinning optreden, waardoor effecten beperkt blijven. In de zomerperiode zijn de activiteiten in de haven het grootst. In voor- en naseizoen is de aanwezigheid van bezoekers geringer. Er vindt in deze periode wel meer onderhoud plaats aan boten, soms gepaard gaande met een hoge geluidsbelasting. Door de aanleg van beplanting op de nieuwe strekdam aan de Markermeerzijde van de haven, worden de activiteiten in de haven na verloop van tijd door het groen aan het oog onttrokken.

Vaarbewegingen vinden vrijwel uitsluitend overdag plaats. In het zomerseizoen zullen er dag en nacht mensen in de haven aanwezig zijn.

Watervegetatie, vissen en bodemfauna zijn weinig of niet gevoelig voor rustverstoring door waterrecreatie. De vertroebeling van het water veroorzaakt door schroefbewegingen zal grotendeels wegvallen tegen de reeds bestaande vertroebeling van het water, veroorzaakt door slib dat door de wind in beweging wordt gebracht.

Door de aanleg van een natuurvriendelijk ingerichte vooroever aan de Markermeerzijde van de haven ontstaat een luwe havenkom. Dit luwtegebied kan op sommige vogelsoorten een aantrekkende werking hebben. Bijvoorbeeld soorten als Meerkoet, Dodaars en Fuut maken geregeld gebruik van dergelijke luwtezones in havens.

Effecten op kwalificerende soorten

Het Markermeer kwalificeert zich als Speciale Beschermingszone onder de Vogelrichtlijn vanwege het voorkomen van drempeloverschrijdende aantallen van de Aalscholver, Smient, Krakeend, Tafeleend, Kuifeend, Toppereend, Nonnetje, Meerkoet en Visdief die het gebied benutten als overwinteringsgebied, ruigebied en/of rustplaats. Het gebied kwalificeert tevens omdat het behoort tot één van de vijf belangrijkste pleisterplaatsen voor Nonnetje en Zwarte stern.

De kwalificerende soorten zijn met name op het Markermeer aanwezig in herfst, winter en het vroege voorjaar. Gedurende deze periode zijn de waterrecreatieactiviteiten minimaal (zie figuur 8). Er vindt wel een overlap plaats met soorten die het Markermeer gebruiken om te ruien aan het einde van de zomer.

Fig. 8: recreatieactiviteiten en aanwezigheid vogels

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Recreatie												
Bezoek haven												
Zeiljachten												
Motorboten												
Vogels												
Wintergasten												
Ruiende vogels												
Broedvogels*												

* enkele soorten zijn jaarrond aanwezig

legenda	
	Aanwezig (optimum)
	Aanwezig
	In geringe mate aanwezig
	In zeer geringe mate / niet aanwezig

Voor de verschillende kwalificerende soorten is per soort een inschatting gemaakt van de mogelijke verstoring die optreedt in verband met de realisatie van jachthaven Schelphoek. Hierbij is gekeken naar de periode waarin de soort voorkomt, de wijze waarop de soort van het Markermeer gebruik maakt en overige aspecten die in dit kader relevant zijn.

Smient

- *Periode aanwezig:* oktober tot maart
- *Gebruik Markermeer:* Smienten foerageren 's nachts op de binnendijs gelegen graslanden van Noord-Holland en Friesland. Overdag wordt gerust buitendijs op het water in een zone grenzend aan de dijk. Hierbij zijn de oevers langs de Markermeerdijk ter hoogte van Waterland favoriet binnen het Markermeergebied.
- *Effecten aanleg jachthaven Schelphoek:* De oppervlakte bestaand potentieel rustgebied neemt enigszins af. De zone open water direct grenzend aan de nieuwe zuidelijke strekdam van de haven vormt een geschikt nieuw rustgebied. Netto zijn er daarom geen effecten te verwachten. Er vindt vrijwel geen overlap plaats met het waterrecreatieseizoen.

Krakeend

- *Periode aanwezig:* nazomer en herfst
- *Gebruik Markermeer:* Krakeenden zijn planteneters en foerageren langs de oevers van de wateren waar ze verblijven.
- *Effecten aanleg jachthaven Schelphoek:* In de nazomer vindt een overlap plaats met recreatieactiviteiten.

Tafeleend

- *Periode aanwezig:* augustus/september tot februari. De piek van het voorkomen van de Tafелеend op het Markermeer ligt in oktober.
- *Gebruik Markermeer:* Tafелеenden foerageren 's nachts op ondergedoken waterplanten en ongewervelden. Overdag rusten ze op het water. Er is een trend zichtbaar waarbij de betekenis van het Markermeer als ruigebied sterk is afgenomen. De watervogeltellingen van het RIZA wijzen uit dat het Markermeer ter hoogte van Hoorn geen favoriete verblijfslocatie is.

- *Effecten aanleg jachthaven Schelphoek:* De effecten zijn minimaal aangezien er vrijwel geen overlap plaatsvindt met het waterrecreatie seizoen en de locatie Schelphoek bovendien geen favoriete verblijfsplek is.

Kuifeend

- *Periode aanwezig:* juli tot april.
- *Gebruik Markermeer:* Kuifeenden foerageren 's nachts naar voedsel op met name Driehoeksmosselen. Overdag wordt gerust op het water. Van juli tot augustus bevinden zich langs de randen van het meer grote groepen dieren om te ruien. De watervogeltellingen van het RIZA wijzen uit dat het Markermeer ter hoogte van Hoorn geen favoriete verblijfslocatie is.
- *Effecten aanleg jachthaven Schelphoek:* De toename van het aantal pleziervaartuigen door uitbreiding van het aantal ligplaatsen langs het Markermeer betekent een grotere druk op groepen ruiende kuifeenden. In het winterseizoen zijn de effecten minimaal vanwege de afwezigheid van recreatievaart.

Toppereend

- *Periode aanwezig:* oktober-maart.
- *Gebruik Markermeer:* Het Markermeer wordt gebruikt als overwinteringsgebied. De watervogeltellingen van het RIZA wijzen uit dat van het Markermeer ter hoogte van Hoorn slechts een zeer gering deel van de totale populatie op het Markermeer af en toe gebruik maakt.
- *Effecten aanleg jachthaven Schelphoek:* De effecten zijn minimaal aangezien er geen overlap plaatsvindt met het waterrecreatie seizoen en de locatie Schelphoek bovendien geen favoriete verblijfsplek is.

Nonnetje

- *Periode aanwezig:* december-maart. De aantallen die jaarlijks aanwezig zijn, verschillen per winter en zijn sterk afhankelijk van weersomstandigheden elders.
- *Gebruik Markermeer:* Het Nonnetje is een wintergast en viseter. Favoriete locaties bevinden zich langs de Houtribdijk en de Oostvaardersdijk.
- *Effecten aanleg jachthaven Schelphoek:* De effecten zijn minimaal aangezien er geen overlap plaatsvindt met het waterrecreatie seizoen en de locatie Schelphoek daarnaast geen favoriete verblijfsplek is.

Meerkoet

- *Periode aanwezig:* Het gehele jaar aanwezig, met name in nazomer en herfst in hoge aantallen. Hierbuiten in lage dichtheden.
- *Gebruik Markermeer:* Meerkoeten foerageren op plantaardig materiaal en schelpdieren en zijn in verspreide groepen te vinden langs vrijwel de gehele Markermeerkust. Ook ter hoogte van Hoorn worden in de herfst regelmatig groepen Meerkoeten waargenomen.
- *Effecten aanleg jachthaven Schelphoek:* In de nazomer vindt een overlap plaats met recreatieactiviteiten.

Visdief

- *Periode aanwezig:* april-september
- *Gebruik Markermeer:* Het open water van het Markermeer fungeert als foerageergebied. Het voedsel bestaat voornamelijk uit kleine vissen. In het najaar verzamelen visdieven zich in het IJsselmeergebied in afwachting van de trek naar het zuiden.

- *Effecten aanleg jachthaven Schelphoek:* Anders dan de voorgaande soorten verblijft de visdief niet op, maar boven het water en wordt gejaagd vanuit de lucht. Visdieven ondervinden door hun foerageertechniek weinig hinder van aanwezige recreatievaart. Overigens wordt ook wel gevisd in het kielzog van passerende schepen. Het plangebied Schelphoek fungeert niet als broedgebied.

Zwarte stern

- *Periode aanwezig:* juli-september.
- *Gebruik Markermeer:* Tijdens de najaarstrek concentreren grote aantallen Zwarte sterns zich in het IJsselmeergebied in afwachting van doortrek naar het zuiden. Overigens is de betekenis van het IJsselmeergebied voor de Zwarte stern de laatste jaren sterk aan het afnemen. De locatie Schelphoek vormt geen overnachtingsgebied.
- *Effecten aanleg jachthaven Schelphoek:* Evenals de visdief verblijft de Zwarte stern niet in, maar boven het water en wordt gejaagd vanuit de lucht. Visdieven ondervinden door hun foerageertechniek weinig hinder van aanwezige recreatievaart.

Algehele conclusie effecten op kwalificerende soorten

De kwalificerende soorten op grond waarvan het Markermeer is aangewezen als speciale beschermingszone ondervinden slechts geringe effecten van de realisatie van jachthaven Schelphoek. Voor Smient, Tafeleend, Toppereend, Nonnetje, Visdief en Zwarte stern zijn er geen tot minimale effecten te verwachten, aangezien er geen overlap plaatsvindt met het recreatieseizoen, of de locatie Schelphoek niet wordt benut. Voor Krakeend Kuifeend en Meerkoet is er een kleine overlap in de periode waarin de soort aanwezig is, het gebruik van het Markermeer ter hoogte van Schelphoek en het recreatieseizoen.

3.6 Effecten op overige aangetroffen natuurwaarden

Flora

Op de reeds bestaande strekdam is de beschermde plantensoort Grote kaardenbol aangetroffen. Bij de inrichtingswerkzaamheden zal de groeiplaats van deze soort vermoedelijk verdwijnen.

Vogels

De effecten op de vogels welke het Markermeer kwalificeren als Speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn zijn beschreven in paragraaf 3.5. Naast deze soorten zijn er vogels die op het land broedgelegenheid vinden. Bos en struweel op de oever en op de strekdam vormt een geschikt broedbiotoop voor kleine zangvogels. Verstoring van de vogelbevolking treedt op wanneer er tijdens het broedseizoen werkzaamheden plaatsvinden waardoor broedgevallen worden verstoord. Het verstoren van broedsels (inclusief broedende vogels, nesten en eieren) is niet toegestaan (Flora- en faunawet). Het is daarom beter om af te zien van kap van bomen en struiken binnen het broedseizoen. In de wet is geen vaste periode aangegeven ter aanduiding van het broedseizoen. Algemeen wordt echter de periode van 15 maart tot 15 juli aangehouden als broedseizoen. Mochten zich buiten deze periode echter broedgevallen voordoen dan is verstoring hiervan eveneens strafbaar.

Zoogdieren

Aanwezige muizen die voorkomen op de strekdam en op overige locaties die in verband met de realisatie van de jachthaven opnieuw worden ingericht, zullen verstoring ondervinden van de werkzaamheden. Aangezien het in alle gevallen soorten betreft die algemeen voorkomen in de directe omgeving en in geheel Nederland, is de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soorten niet in het geding.

De vleermuizen die het plangebied gebruiken als jachtgebied kunnen zowel tijdens als na aanleg van de haven de locatie ongehinderd blijven gebruiken als foerageergebied. Doordat na de realisatie van haven en natuuroever een gevarieerder milieu ontstaat, worden de foerageermogelijkheden zelfs verbeterd.

Slakken

De Steenbikker, een zeldzame (maar wettelijke onbeschermd) slakkensoort, die zich ophoudt tussen de steenbeschoeiing zal tijdelijk verstoring ondervinden. De aanleg van een nieuwe strekdam biedt een uitbreiding van het leefgebied van deze soort.

Overige fauna

Er wordt geen overige beschermde fauna verwacht in het plangebied.

3.7 Mitigatie/compensatie

De aanleg van jachthaven Schelphoek, inclusief natuuroever, legt een ruimtebeslag van ca. 30 ha, waarvan ca. 20 ha onderdeel uitmaakt van de Speciale Beschermingszone Markermeer. Daarnaast zijn er geringe effecten te verwachten op enkele kwalificerende vogelsoorten. De natuuroever die onderdeel is van het plan, is te zien als maatregel om uitstraling van licht, geluid en beweging vanuit de haven in de richting van het Markermeer zoveel mogelijk te beperken.

Wanneer maatregelen worden genomen waardoor nadelige gevolgen voor de Speciale Beschermingszone worden beperkt, zoals bij de aanleg van de natuuroever het geval is, wordt gesproken over mitigatie. Mocht ondanks het nemen van mitigerende maatregelen blijken dat er toch negatieve effecten worden verwacht, dan zijn compenserende maatregelen nodig.

Kwantitatieve mitigatie/compensatie

Kwantitatieve compensatie van de 20 ha open water die deel uitmaakt van de Speciale Beschermingszone en die bij de realisatie van de jachthaven en natuuroever een gewijzigde inrichting krijgt, zou inhouden dat er elders 20 ha open water, geschikt voor de kwalificerende vogelsoorten gecreëerd zou moeten worden.

Kwalitatieve mitigatie/compensatie

Diverse vogelsoorten op het Markermeer maken gebruik van de strook open water direct langs de oever om hier te rusten of naar voedsel te zoeken. Wanneer de nieuwe natuuroever een gebruiksluw karakter krijgt, dat wil zeggen dat er zo min mogelijk activiteiten plaatsvinden op deze dam, wordt de aangrenzende strook open water weer een geschikt biotoop voor overwinterende watervogels. Door natuurvriendelijke inrichting en het aanbrengen van opgaande beplanting op de vooroever wordt de afschermd functie verder ver-

sterkt. Overige maatregelen kunnen bestaan uit het creëren van extra luwte-mogelijkheden langs de Markermeeroever.

4 Conclusies en aanbevelingen

Speciale beschermingszone Markermeer

Het plangebied voor de realisatie van Jachthaven Schelphoek met natuuroever is gedeeltelijk gelegen in de, in het kader van de Vogelrichtlijn aangewezen, Speciale Beschermingszone Markermeer. De effecten op de vogelsoorten die het Markermeer kwalificeren als speciale beschermingszone zijn echter gering tot geheel afwezig. Dit in verband met de aanwezigheid van de meeste soorten in het winterseizoen, wanneer recreatieactiviteiten op dat moment minimaal zijn. De kenmerken van de Speciale Beschermingszone worden niet wezenlijk aangetast.

In verband met de aanleg van de jachthaven en de natuuroever en de hiermee verband houdende mogelijke effecten dient in overleg met de Provincie Noord-Holland en het Ministerie van LNV de noodzaak en omvang van eventuele mitigerende en/of compenserende maatregelen te worden vastgesteld.

Overige natuurwaarden

Naast de waarden die samenhangen met de functie van het Markermeer als Vogelrichtlijngebied zijn de overige natuurwaarden van het plangebied beperkt. Er is één beschermde plantensoort waargenomen, de Grote Kaardenbol. Verder zijn Mol, enkele muizensoorten en de Grote modderkruiper waargenomen die mogelijk negatieve effecten ondervinden van de voorgenomen werkzaamheden.

Voor elke ruimtelijke ingreep die gevolgen kan hebben voor een beschermde soort en waarvoor geen alternatieve oplossing bestaat, is een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet vereist. In verband met de aanwezigheid van de Grote kaardenbol en enkele beschermde zoogdiersoorten is het strikt genomen van belang om, voordat met het bouwrijpmaken van het terrein wordt begonnen, ontheffing aan te vragen van de Flora- en faunawet. Hiertoe dient een verzoek te worden ingediend bij het Ministerie van LNV. Overigens wordt, volgens het Ministerie, binnenkort bekend gemaakt voor welke algemeen voorkomende soorten een algemene vrijstellingsregeling van toepassing wordt. De verwachting is dat de Grote kaardenbol, mol en de aangetroffen muizensoorten onder deze algemene vrijstelling komt te vallen. Het verdient daarom de aanbeveling om voorafgaand aan de ontheffingsaanvraag in overleg met het Ministerie van LNV de noodzaak van de ontheffingsaanvraag vast te stellen.

Met betrekking tot de vogelbevolking is het van belang om tijdens werkzaamheden geen broedsels te verstoren. Door kap- en vellingswerkzaamheden van bomen en bosschages buiten het broedseizoen uit te voeren, wordt voldoende rekening gehouden met aanwezige broedvogels.

Algemene conclusie

Algemeen kan worden geconcludeerd dat, rekening houdend met de voorschriften uit Vogelrichtlijn en Flora- en faunawet, zoals compensatie en ontheffingsaanvraag, de bestaande natuurwaarden in het plangebied en omgeving geen belemmering hoeven te vormen voor de voorgenomen ontwikkelingen.

4.1 Aanbevelingen

- Door bij de definitieve inrichting van het terrein enig struweel aan te brengen, ontstaan nieuwe leefmogelijkheden voor kleine zoogdieren en zangvogels. Naast een natuurvriendelijke inrichting is tevens een op natuurwaarden afgestemd beheer van belang.
- Het natuur- en soortenbeleid is aan verandering onderhevig en nog niet geheel uitgekristalliseerd. Om onnodige vertraging en onduidelijkheden te voorkomen is goede afstemming noodzakelijk met de Provincie Noord-Holland en het Ministerie van LNV.
- De doorlooptijd van een ontheffingsaanvraag Flora- en faunawet bedraagt momenteel meer dan drie maanden. Het tijdig indienen van een aanvraag is daarom gewenst.

5 Literatuur

Berg, van den, M., Doef, R., Postema, J. Waterplanten in het IJsselmeergebied, De Levende Natuur/Natura, september 2001

Eerden, van M, Watervogels in het IJsselmeergebied: de top van een wankel piramide, De Levende Natuur/Natura, september 2001

Noordhuis, R., Macrofauna in het IJsselmeergebied, gezamenlijke uitgave De Levende Natuur/Natura, september 2001

Patteeuw, M., De ecologische draagkracht van IJsselmeer en Markermeer in relatie tot het gebruik door de watersport, 1995

Provincie Noord-Holland, Kermcijfers Toerisme Logiesaccomodaties en jachthavens, 2002

van Rijn, S. Watervogels in IJsselmeer en Markermeer; seizoensverslag 1998/99, RIZA Werkdocument nr.:99.196x.

van Rijn, S. Watervogels in IJsselmeer en Markermeer; seizoensverslag 1999/00, RIZA Werkdocument nr.:2000.185x

van Rijn, S. Watervogels in IJsselmeer en Markermeer; seizoensverslag 2001/02, RIZA Werkdocument nr.:2002.029x

Reinhold, J., Meervleermuizen boven het Natte Hart, De Levende Natuur/Natura, september 2001

Thissen, J. Osieck, E., Vogelrichtlijn in IJsselmeergebied, De Levende Natuur/Natura, september 2001

Bijlage 1

Totaaloverzicht flora

**Totaaloverzicht aangetroffen planten op oevers en dammen Schelphoek,
mei 2003**

Abeel	Hopklaver	Hondsroos
Ruw beemdgras	Iep	Pitrus
Veldbeemdgras	Kaardenbol	Schapegras
Gewone berenklaauw	Muskuskaasjeskruid	Gewone smeewortel
Reuzenberenklaauw	Schijfkamille	Gewoon speenkruid
Bitterzoet	Kleine klaver	Straatgras
Boerenwormkruid	Rode klaver	Klein streepzaad
Kruipende boterbloem	Witte klaver	Middelste teunisbloem
Scherpe boterbloem	Kleefkruid	Echte valeriaan
Braam	Klimop	Gewoon varkensgras
Grote brandnetel	Gewone klit	Vergeetmijnietje
Bijvoet	Rode kornoelje	Gewone vlier
Akkerdistel	Klein kroos	Vogelkers
Speerdistel	Puntkroos	Grote vossenstaart
Witte dovenetel	Kropaar	Vrouwenmantel
IJle dravik	Klein kruiskruid	Vijfvingerkruid
Zachte dravik	Gewoon langbaardgras	Grote weegbree
Gewoon duizendblad	Veldlathyrus	Smalle weegbree
Egelantier	Vertakte leeuwentand	Vogelwikke
Veldereprijs	Look-zonder-look	Harig wilgenroosje
Gewone es	Madeliefje	Haagwinde
Gewone esdoorn	Mannagras	Gestreepte witbol
Fioringras	Eenstijlige meidoorn	Zandkool
Fluitenkruid	Akkermelkdistel	Ruige zegge
Canadese fijnstraal	Slipbladige ooievaarsbek	Zevenblad
Glanshaver	Zachte ooievaarsbek	Zilverschoon
Canadese guldenroede	Gewone paardebloem	Ridderzuring
Heermoes	Pastinaak	Veldzuring
Gewoon herderstasje	Peen	Rietzwenkgras
Klein hoefblad	Perzikkruid	Rood zwenkgras
Hondsdrif	Engels raaigras	Tamarisk
Witte honingklaver	Raapzaad	Voederwikke
Gewone hoornbloem	Riet	

Bijlage 2

Aanwijzingsbesluit Speciale Beschermingszone
Markermeer en Nota van toelichting

MINISTERIE VAN LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Directie Natuurbeheer

N/2000/338

24 maart 2000

DE STAATSSECRÉTARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Gelet op artikel 4, eerste en tweede lid, van richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103);

Gelet op artikel 2 van de op 2 februari 1971 te Ramsar, Iran, tot stand gekomen Overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels (Trb. 1975, 84 en Trb. 1980, 90);

Gelet op artikel 27, eerste lid¹, van de Natuurbeschermingswet 1998²;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van de richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) wordt aangewezen:
het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Markermeer**
2. De aanwijzing, bedoeld in het eerste lid, gaat tevens vergezeld van een nota van toelichting, welke deel uit maakt van dit besluit.

Artikel 2

1. Voor opname in de lijst van watergebieden van internationale betekenis als bedoeld in artikel 2 van de op 2 februari 1971 te Ramsar, Iran, tot stand gekomen Overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels (Trb. 1975, 84 en Trb. 1980, 90), wordt aangewezen:
het in artikel 1, eerste lid, van dit besluit genoemde gebied.

¹ Stb. 1999, nr. 15: inwerkingtreding van art 27 en 28 Nb-wet

² Stb. 1998, nr. 403

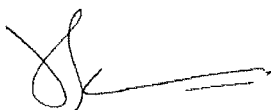
2. De aanwijzing, bedoeld in het eerste lid, gaat vergezeld van nota van toelichting, zoals genoemd in artikel 1, tweede lid, van dit besluit.
3. Het in het eerste lid genoemde gebied behoort niet tot de gebieden, bedoeld in artikel 4.9, derde lid, van de Wet milieubeheer, voorzover het niet reeds als milieubeschermingsgebied in een provinciaal milieubeleidsplan is aangewezen.

Artikel 3

Dit besluit treedt in werking met ingang van de tweede dag na de dagtekening van de Staatscourant waarin het wordt geplaatst.

Dit besluit zal, met uitzondering van de kaart en de nota van toelichting, met een toelichting in de Staatscourant worden geplaatst. De kaart en de nota van toelichting worden ter inzage gelegd in de bibliotheek van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij te 's-Gravenhage en op het kantoor van de Directie Noordwest van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, gevestigd in Diemen-Zuid. Tervisielegging vindt tevens plaats in het provinciehuis van de provincie Noord-Holland, te Haarlem en de provincie Flevoland te Lelystad.

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER
EN VISSERIJ

G.H. Faber

Een belanghebbende kan tegen dit besluit een met redenen omkleed bezwaarschrift indienen bij de Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Als een bezwaarschrift¹ wordt ingediend, moet dit binnen 6 weken na bekendmaking van dit besluit in de Staatscourant worden gezonden aan het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, afdeling Rechtsbescherming, Postbus 20401, 2500 EK Den Haag.

¹ Stb. 2000, nr. 109: inwerkingtreding art. 39 Nb-wet

Nota van toelichting bij de aanwijzing van Markermeer als speciale beschermingszone in het kader van de richtlijn 79/409/EEG van de Raad van Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand, hierna te noemen Vogelrichtlijn, en de aanwijzing als wetland in het kader van de op 2 februari 1971 te Ramsar, Iran, tot stand gekomen Overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels (Trb. 1975, 84 en Trb. 1980, 90), hierna te noemen de Wetlands-Conventionie

1. Inleiding

De speciale beschermingszone (hierna: sbz) Markermeer ligt in de provincies Noord-Holland en Flevoland en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Almere, Lelystad, Enkhuizen, Stedebroec, Venhuizen, Hoorn, Edam-Volendam, Zeevang en Waterland.

Het gebied is een uitgestrekt zoetwatermeer en beslaat een oppervlakte van ca. 61.000 ha. Grote delen van het gebied zijn in eigendom en beheer bij het rijk. In deze toelichting zal achtereenvolgens worden ingegaan op de verplichtingen en criteria voor aanwijzing, de gebiedsbeschrijving en de begrenzing, de vogelkundige waarden, het beleid en beheer, andere gebruiksfuncties en de gevolgen van de aanwijzing en op de verplichtingen en criteria van de Vogelrichtlijn en de Wetlands-Conventionie.

2. Verplichtingen Vogelrichtlijn en Wetlands-Conventionie en criteria voor aanwijzing als speciale beschermingszone en als wetland.

2.1 Verplichtingen Vogelrichtlijn en criteria voor aanwijzing

2.1.1 Algemene doelstelling van de richtlijn

De Vogelrichtlijn verplicht de lidstaten van de Europese Unie de instandhouding te garanderen van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied van de lidstaten waarop het Europese verdrag van toepassing is. In de overwegingen van de Vogelrichtlijn wordt vermeld dat een groot aantal in het wild levende vogelsoorten op het grondgebied van de Gemeenschap een achteruitgang van hun populatie vertoont. Dit werd beschouwd als een ernstige bedreiging voor het behoud van het natuurlijk milieu. De Vogelrichtlijn is mede tot stand gekomen omdat deze vogelsoorten voor het overgrote deel trekvogels zijn. Dergelijke soorten vormen een gemeenschappelijk erfgoed; een doeltreffende bescherming van deze vogels vereist een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van de lidstaten van de Europese Unie¹.

2.1.2 Aanwijzing sbz's

Artikel 4 van de Vogelrichtlijn bevat de verplichting tot het aanwijzen van sbz's. Deze worden aangewezen voor de zeldzame, kwetsbare of anderszins bedreigde soorten die zijn opgenomen in Bijlage I² van de Vogelrichtlijn. De lidstaten wijzen met name de naar aantal en oppervlakte voor de instandhouding van deze soorten "meest geschikte" gebieden aan. Soortgelijke maatregelen worden genomen ten aanzien van geregeld voorkomende trekvogels. Daarbij wordt rekening gehouden met de beschermingsbehoeften ten aanzien van hun broed-, rui- en overwinteringsgebieden en rustplaatsen in hun trekzones. Bijzondere aandacht

¹ HvJ EG 11 juli 1996, Royal Society for the Protection of Birds, C-44/95, Jurispr. blz. I-3805, punt 23

² Laatstelijk aangepast op 29 juli 1997, Richtlijn van de Commissie 97/49/EEG, Pb EG L 223, 13.8.97

wordt besteed aan de bescherming van watergebieden en in het bijzonder aan de watergebieden van internationale betekenis.

2.1.3 Criteria voor aanwijzing sbz's

Voor de selectie van gebieden zijn de volgende criteria gehanteerd.

Een gebied komt voor aanwijzing in aanmerking indien geregeld minstens 1% van een biogeografische populatie van een soort of ondersoort van een (trekkende) watervogel in het gebied aanwezig is en/of indien het gebied behoort tot één van de vijf belangrijkste gebieden in Nederland voor een vogelsoort van Bijlage I van de Vogelrichtlijn.

Geselecteerd zijn de vijf gebieden met de hoogste gemiddelde aantallen van een Bijlage I-soort, tenzij in het desbetreffende gebied minder dan 1% van de Nederlandse broedpopulatie voorkomt en/of ook minder dan 0,1% van de biogeografische populatie. Aanvullend geldt een absolute ondergrens van twee broedparen of 5 individuen. Behalve voor een aantal zeer verspreid levende vogels wordt het gemiddelde aantal vogels berekend over een periode van tenminste drie jaren.

Aan terrestrische gebieden is de aanvullende voorwaarde gesteld dat in het gebied een aaneengesloten natuurgebied van minstens 100 ha met een formele natuurstatus aanwezig dient te zijn (aangewezen onder de Natuurbeschermingswet en/ of in eigendom/ beheer bij Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten of een van de provinciale Landschappen).

De toepassing van het 1% criterium is in overeenstemming met criterium 6 voor de bepaling van watergebieden van internationale betekenis zoals aanbevolen door de 7e Bijeenkomst van de Conferentie van Partijen aangesloten bij de Wetlands-Conventionie³ (Rec. VII. 11, San José 1999). Het begrip "geregeld minstens 1%" is als volgt gehanteerd: (a) het gemiddeld seizoenmaximum berekend over ten minste drie jaren bedraagt minstens de desbetreffende drempelwaarde of (b) de drempelwaarde wordt in minstens twee van de drie jaren gehaald. In het tweede geval is bij beschikbaarheid van voldoende telgegevens uitgegaan van zes seizoenen⁴.

De toepassing van het criterium van de vijf belangrijkste gebieden is ontleend aan het rapport 'Inventory of important bird areas in the European Community', ook wel aangeduid als 'IBA89 (Grimmett & Gammell 1989)

2.1.4 Methode van begrenzing

De grenzen van een speciale beschermingszone worden bepaald door het gebruik dat de aanwezige bijlage I-soorten, en/of trekkende watervogels, en/of overige trekkende vogels ervan maken, waarbij wordt uitgegaan van landschapsecologische eenheden en de biotoopseisen⁵ van de betrokken vogelsoorten.

³ Overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels, ook bekend als Wetlands-Conventionie (Trb. 1975, 84; zie ook Trb. 1996, 253) Rec. VII.11, San José 1999

⁴ Biogeografische populaties en 1%-drempelwaarden zijn door Wetlands International gepubliceerd in Waterfowl Population Estimates (2e editie, 1997) op verzoek van de 6e Bijeenkomst van de Conferentie van Partijen (Rec. VI.4, Brisbane 1996). De aangesloten partijen worden opgeroepen deze drempelwaarden te gebruiken bij de aanmelding van wetlands van internationale betekenis onder de Conventie (vgl. art. 4, lid 2 van de Vogelrichtlijn). Het betreft trekkende watervogels die merendeels (met name zwanen, ganzen, eenden, steltlopers, sterns) ook zijn opgenomen in Annex 2 van het Verdrag inzake het behoud van Afrikaans-Euraziatische trekkende watervogels (Trb. 1996, 285) onder de Conventie van Bonn.

⁵ Biotoopbeschrijvingen van de soorten zijn opgenomen in Bijlage A van deze nota van toelichting.

Hierbij zijn de volgende beperkingen gehanteerd:

1. Voor vogelsoorten voorkomend op de bijlage I geldt dat geregeld tenminste 1% van de Nederlandse broedvogelpopulatie aanwezig moet zijn.
2. Voor trekkende watervogels geldt dat geregeld tenminste 0,1% van de biogeografische populatie in het gebied aanwezig moet zijn.
3. Voor overige trekvogels geldt dat geregeld tenminste 1% van de Nederlandse broedvogelpopulatie in een gebied aanwezig is en dat deze vogels voorts zijn aangemerkt als een Nederlandse Rode Lijst-soort. Het betreft 14 Rode Lijst-soorten die geconcentreerd in het totaal van de aangewezen en aan te wijzen speciale beschermingszones voorkomen. Van deze soorten wordt minstens 25% van hun populaties in de speciale beschermingszones beschermd.

2.2 Wetlands-Conventionie

2.2.1 Algemene doelstelling van de Wetlands-Conventionie.

Watergebieden (wetlands) hebben wereldwijd een bijzondere ecologische betekenis. Om deze waarden in alle facetten in stand te houden is in 1971 de Wetlands-Conventionie tot stand gekomen.

2.2.2 Het besluit tot aanwijzing als wetland

Nederland is Overeenkomstsluitende Partij en heeft zich verplicht de daarvoor in aanmerking komende watergebieden binnen het grondgebied aan te melden voor opname in de lijst van watergebieden van internationale betekenis. Omdat watergebieden van grote betekenis zijn voor vogels en omdat in het kader van de toepassing van de Vogelrichtlijn gebieden geselecteerd zijn en aangewezen worden als speciale beschermingszone, waarbij een belangrijk criterium ontleend is aan de Wetlands-Conventionie, vindt voor elk daarvoor in aanmerking komend gebied tegelijk met de aanwijzing als speciale beschermingszone tevens de aanwijzing als wetland plaats.

2.2.3 Criteria voor aanwijzing wetlands.

De Overeenkomstsluitende Partijen hebben gezamenlijk criteria vastgesteld voor de selectie en begrenzing van gebieden die in aanmerking komen voor aanwijzing. Er worden 8 criteria onderscheiden. Een watergebied wordt als internationaal belangrijk beschouwd indien:

1. het een voorbeeld omvat van een specifiek, bijzonder of uniek natuurlijk of bijna-natuurlijk wetlandtype in de betreffende biogeografische regio;
2. er zeldzame, kwetsbare of bedreigde soorten, of bedreigde ecologische gemeenschappen voorkomen;
3. er planten- en of diersoorten voorkomen die van belang zijn voor het instandhouden van de biologische diversiteit van een bepaalde biogeografische regio.
4. er planten- en/of diersoorten voorkomen in een gevoelig deel van hun levenscyclus, of het gebied functioneert als vluchtplaats gedurende slechte omstandigheden;
5. er geregeld meer dan 20 000 watervogels voorkomen;
6. er geregeld minstens 1% van de biogeografische populatie van een soort of ondersoort van een watervogel voorkomt;
7. het een belangrijk deel herbergt van inheemse soorten, ondersoorten, families, levensstadia en/of populaties van vissen, die representatief zijn voor wetlandwaarden en daardoor bijdragen aan de biodiversiteit op aarde.

8. het een belangrijke voedselbron, paaigebied, kraamkamer en/of trekroute vormt, waar visfauna van zowel binnen als buiten het gebied van afhankelijk is.

Criterium 7 is niet van toepassing op de Nederlandse situatie.

3. Gebiedsbeschrijving, aanduiding leefgebied en begrenzing

3.1 Gebiedsbeschrijving

Het Markermeer is onderdeel van het IJsselmeergebied. Het wordt door de Houtribdijk, die in 1975 gereed kwam, afgescheiden van het IJsselmeer en vormt nu een aparte waterhuishoudkundige eenheid.

De diepte van het meer bedraagt gemiddeld circa 3,5 meter, met enkele diepe zandwinputten. De bodem bestaat grotendeels uit klei. De watertoevoer vindt voornamelijk plaats vanuit het IJsselmeer, de randmeren en door uitslagwater van polders (Zuid-Flevoland). De afwatering is primair via het Noordzeekanaal. Evenals het IJsselmeer ontbreken moerassige oeverzones en ondiep water grotendeels in het Markermeer. Het meer is, door de aanwezigheid van slib in het water, troebeler dan het water van het IJsselmeer. Ondergedoken waterplanten komen slechts op luwe plekken (bijvoorbeeld Waterlandse kust; Gouwzee) tot ontwikkeling.

De aanleg van natuurontwikkelingsprojecten, zoals in het beleid is voorzien, waarbij ondiep water en overspoelde moerasvegetatie worden gerealiseerd, dragen bij aan een versterking van de ornithologische waarden van het meer.

3.2 Aanduiding leefgebied

Het Markermeer is aangewezen als Speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn vanwege de aanwezigheid van een uitgestrekt zoetwatermeer dat als geheel het leefgebied vormt van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een watergebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn (art. 4.1) en tevens fungeert als rui-, overwinteringsgebied en rustplaats in de trekzone van andere trekvogelsoorten (art. 4.2)⁶. De begrenzing van de Beschermingszone is zo gekozen dat een in landschappelijk en vogelkundig opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat in samenhang met sbz IJmeer, voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.

Het onderhavige gebied is tevens aangewezen als watergebied van internationale betekenis onder de Wetlands-Conventie vanwege het voorkomen van belangrijke aantallen watervogels (criterium 5, 6).

3.3 Begrenzing

Het aangewezen gebied wordt in het westen globaal begrensd door de waterkerende dijk van de Noordhollandse kust, in het noorden door de Houtribdijk en de Houtribsluizen, in het oosten door de Oostvaardersdijk, de zuidgrens wordt getrokken door een lijn vanaf de noordoostpunt van Pampushaven in Flevoland naar de noordzijde van polder de Nes in Noord-Holland. In het noorden grenst het aangewezen gebied aan sbz IJsselmeer, in het oosten aan sbz Oostvaardersplassen (Stcrt. 1989, 88) en sbz Lepelaarplassen (Stcrt. 1994, 103) en aan de zuidzijde aan sbz IJmeer.

De begrenzing van de sbz is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Daarbij geldt het volgende:

Bestaande bebouwing (incl. erven en tuinen) en verhardingen maken geen deel uit

⁶ biotoopbeschrijvingen van de soorten zijn opgenomen in bijlage A van dit besluit

van de sbz omdat deze geen wezenlijk deel uitmaken van het leefgebied van de genoemde vogelsoorten.

(Jacht)havens maken geen deel uit van de speciale beschermingszone. Bij (jacht)havens, die geheel binnen een sbz liggen, valt aan de waterzijde een zone van 100 meter, gemeten vanaf de havenmond c.q. de aanlegsteigers, en de haven zelf ook buiten de begrenzing. Grenst een (jacht)haven aan de buitenzijde direct aan de sbz, dan is de zone van 100 meter ook buiten de begrenzing van de sbz gehouden. Daar waar de kaart en de nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaart-technische redenen, niet overeenstemmen, is de hierboven opgenomen tekst doorslaggevend.

4. Vogelkundige en wetlandwaarden

4.1 Kwalificerende vogelsoorten

Het Markermeer kwalificeert als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn vanwege het voorkomen van drempeloverschrijdende aantallen van de Aalscholver, Smient, Krakeend, Tafeleend, Kuifeend, Toppereend, Nonnetje⁷, Meerkoet en Visdief die het gebied benutten als overwinteringsgebied, ruigebied en/of rustplaats. Het gebied kan hierdoor tevens worden aangemerkt als watergebied van internationale betekenis zoals bedoeld in de Wetlands-Conventie (criterium 6). Het gebied kwalificeert tevens omdat het behoort tot één van de vijf belangrijkste pleisterplaatsen voor Nonnetje en Zwarte Stern in Nederland. Markermeer wordt verder aangemeld als watergebied van internationale betekenis onder de Wetlands-Conventie vanwege het geregeld voorkomen van minstens 20.000 watervogels (criterium 5).

Soorten van Bijlage I waarvoor het gebied tot "een van de vijf belangrijkste" in Nederland behoort

Soort	Art. 4	Brv ^a	Totale populatie ^b	% in 5e ^c	% in sbz ^d	Tel-periode
Nonnetje <i>Mergus albellus</i>	1	nee	25 000	0,9%	4,4%	1993-97
Zwarte Stern <i>Chlidonias niger</i>	1	nee	200 000	0,2%	0,6%	1993-97

Soorten van Bijlage I en trekkende watervogelsoorten waarvoor het gebied aan de 1%-drempel voldoet

Soort	Art. 4	Brv ^a	Biogeogr. populatie ^e	1% Biopop ^f	% in sbz ^g	Telperiode
Aalscholver <i>Phalacrocorax carbo</i>	2	nee	Noord-/ Midden-Europa	2 000	2,6%	1993-97
Smient <i>Anas penelope</i>	2	nee	W-Siberië/ NW-Europa	12 500	2,3%	1993-97
Krakeend <i>Anas strepera</i>	2	nee	NW-Europa	300	1,3%	1993-97
Tafeleend <i>Aythya ferina</i>	2	nee	NW/ NO-Europa	3 500	1,7%	1993-97
Kuifeend <i>Aythya fuligula</i>	2	nee	NW-Europa	10 000	3,1%	1993-97
Toppereend <i>Aythya marila</i>	2	nee	Noord-/ West-Europa	3 100	2,6%	1993-97
Nonnetje <i>Mergus albellus</i>	1	nee	NW-/ Midden-Europa	250	4,4%	1993-97
Meerkoet <i>Fulica atra</i>	2	nee	NW-Europa (win)	15 000	1,4%	1993-97
Visdief <i>Sterna hirundo</i>	1	ja	Zuid-/West-Europa	600bp	1,2%	1993-97

(a) De kwalificatie betreft in het gebied broedende vogels (indien ingevuld met "ja") of niet-broedende vogels ("nee")

(b) Omvang van de betreffende biogeografische populatie

⁷ onderstreepte soorten zijn opgenomen in Bijlage I van de Richtlijn (artikel 4.1)

- (c) Aantal in het op vier na belangrijkste gebied (5e gebied) uitgedrukt als percentage van de biogeografische populatie
- (d) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de biogeografische populatie
- (e) Biogeografische populatie waartoe de in Nederland pleisterende exemplaren van deze soort worden gerekend
- (f) Drempelwaarde zijnde 1% van de betreffende biografische populatie (biografische populatie en drempelwaarde ontleend aan Rose & Scott 1997, *Waterfowl Population Estimates* – 2nd edition. Wetlands International, Wageningen; broedvogels (paren) zie notitie "Selectie en begrenzing Vogelrichtlijngebieden", bijlage 28)
- (g) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de biogeografische populatie

4.2 Andere relevante vogelsoorten

Andere soorten van Bijlage I waarvoor het gebied van betekenis is, zijn Kleine Zilverreiger, Lepelaar, Kleine Zwaan, Visarend en Vissdief⁸ (niet-broedvogels). Andere trekkende vogelsoorten waarvoor het gebied van betekenis is als overwinteringsgebied, ruigebied en/of rustplaats: Fuut, Slobeend, Krooneend, Brilduiker, Grote Zaagbek en Dwergmeeuw. De biotopen van deze vogels hebben mede de begrenzing van dit gebied bepaald.

4.3 Plaatselijke omstandigheden

Het open water van het Markermeer fungeert als voedselgebied voor Aalscholvers vanuit de broedkolonies en rustplaatsen in Naardermeer, Lepelaarplassen en Oostvaardersplassen; ook buiten het broedseizoen is het gebied in gebruik als voedselgebied. Nabij de Houtribsluizen bevindt zich een broedkolonie van de Vissdief die zowel in het gebied als in sbz IJsselmeer voedsel zoeken; ook in de nazomer is de soort aanwezig (met name langs de Houtribdijk en bij Marken). Ook de Dwergmeeuw komt verspreid over het meer voor. Fuut, Tafeleend, Kuifeend en Zwarte Stern⁹ komen in de nazomer naar het gebied om te ruien. Voor de drie eerstgenoemde soorten is vooral de omgeving van de Houtribdijk als ruigebied van belang; ook de oeverzone langs de Oostvaardersdijk fungeert als ruigebied voor Tafel- en Kuifeend. Vooral de Gouwzee is door de aanwezigheid van een uitgebreide onderwatervegetatie van belang voor plantenetende vogels zoals Krooneend, Tafeleend en Meerkooet. In het winterseizoen foerageren Tafeleend, Kuifeend en Toppereend 's nachts op driehoekmossels, die verspreid in het gebied voorkomen; overdag worden beschutte rustplaatsen opgezocht zoals op de Gouwzee, langs de Houtribdijk, bij Lelystad en in Pampushaven (sbz IJmeer). De Brilduiker komt behalve langs de Houtribdijk en de Noord-Hollandse kust, ook veelvuldig verder van de kust voor op het meer voor. Deze soorten vliegen veelvuldig heen en weer tussen sbz IJsselmeer en sbz Markermeer. Krakeend en Meerkooet zijn in hun verspreiding gebonden aan de oevers van het meer. Het voedselgebied van overwinterende Nonnetjes bevindt zich voornamelijk langs de Houtribdijk en tegenwoordig in mindere mate langs de Oostvaardersdijk. De Grote Zaagbek heeft een iets ruimere verspreiding. De Smient rust overdag in concentraties langs de Noord-Hollandse kust.

4.4 Overige soorten

In het gebied komen verder nog de volgende broedvogels van Bijlage I onregelmatig of in relatief kleine aantallen voor: Roerdomp, Bruine Kiekendief, Porseleinhoen, Zwartkopmeeuw, Kwartelkoning.

⁸ Het voorkomen van de Vissdief is ontleend aan *Watervogels in IJsselmeer en Markermeer: seizoensverslag 1994/95, 1995/96, 1996/97, 1997/98* (RIZA Werkdocumenten 96.194X, 96.195X, 97.195X, 98.177X, Rijkswaterstaat, Lelystad)

⁹ Aantallen van de verspreid foeragerende soorten Dwergmeeuw en Zwarte Stern zijn sterk onderschat

5. Beleid en beheer

Beleid en beheer van de sbz en wetland "Markermeer" zijn gericht op de instandhouding en ontwikkeling van de vogelkundige (en andere voor het wetland geldende) waarden van het gebied zoals beschreven in paragraaf 3 en 4. Dit betekent onder meer het volgende:

- het gebied Markermeer maakt deel uit van de kerngebieden van de Ecologische Hoofdstructuur van Nederland zoals aangegeven in het Natuurbeleidsplan (1990). Het beleid in deze gebieden is gericht op het veiligstellen en vergoten van de bestaande natuurwaarden.
- In het Structuurschema Groene Ruimte (SGR) is het beleid m.b.t. de Ecologische Hoofdstructuur ruimtelijk verankerd. Het Markermeer is hierin aangeduid als kerngebied, grootschalig waterrecreatiegebied en viswater. Voor een belangrijk deel van de oevers langs de Noordhollandse kust (en ook voor Zuid-Flevoland) wordt natuurontwikkeling voorgestaan, deels met mogelijkheden voor recreatief gebruik.
- In het interprovinciaal beleidsplan Markermeer (1994) wordt het belang van de aquatische levensgemeenschappen onderkend en hebben belangrijke delen van de oevers een natuur/natuur- ontwikkelingsfunctie. Voor het water wordt vooral het multifunctioneel gebruik aangegeven. Als speerpunt voor recreatieve ontwikkeling wordt Hoorn aangegeven, met daarnaast ook Enkhuizen en Lelystad, waarvan de ontwikkeling zich ook op het IJsselmeer richt. Uitbreiding en/of verbetering van het voorzieningenaanbod wordt in aansluiting op bestaande recreatieconcentratiepunten mogelijk geacht.
- Provinciaal Milieubeleidsplan, de Gedeputeerde Staten van de provincies Noord-Holland en Flevoland zullen bezien welk beschermingsniveau voor het behoud van de milieukwaliteit van wetlands noodzakelijk wordt geacht.
- Het beheer van het Markermeer berust bij het rijk als eigenaar en is gericht op het behoud en/of het herstel en ontwikkeling van de aan de aanwijzing ten grondslag liggende vogelwaarden. Daarnaast hebben gemeenten en provincies ook publiekrechtelijke verantwoordelijkheden.

6. Andere gebruiksfuncties in het gebied

In het aangewezen gebied zijn diverse bestaande functies aanwezig, zoals watervoorziening, recreatie, delfstoffen, (energievoorziening), beroepsvisserij en beroepsscheepvaart. Voor deze functies geldt dat het huidig gebruik de in het gebied aanwezige vogelkundige waarden niet in de weg heeft gestaan en dus in beginsel, binnen het kader van vigerende wet- en regelgeving, kan worden voortgezet. Mocht op enig moment blijken dat in (een deel van) de sbz toch een vorm van gebruik of beheer bestaat dat significant nadelige effecten heeft op de vogelkundige waarden dan moeten passende maatregelen genomen worden.

7. Gevolgen van de aanwijzing als speciale beschermingszone en wetland

7.1 Speciale beschermingszone

7.1.1 Rechtsgevolgen in de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn

Het aanwijzen van een gebied als sbz ter uitvoering van de Vogelrichtlijn heeft op grond van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn bepaalde rechtsgevolgen. De belangrijkste artikel van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn zijn opgesomd in Bijlage B van deze nota van toelichting. In de hiernavolgende paragraaf volgt een korte uiteenzetting waarna telkens wordt aangegeven op welke wijze de Nederlandse regering invulling geeft aan de Europeesrechtelijke vereisten.

7.1.2 Korte beschrijving en doorwerking in het nationale rechtsstelsel

- I. De Vogelrichtlijn schrijft voor alle onder de bescherming van de Vogelrichtlijn vallende vogelsoorten beschermende maatregelen voor.
De Nederlandse overheid geeft invulling aan de verplichting tot instandhouding van de sbz's door de wijze waarop zij met de belangen van vogels omgaat in de ruimtelijke ordening op rijks-, provinciaal en gemeentelijk niveau. Dit gebeurt door het toekennen van functies aan gebieden waar vogels hun leefgebied in hebben. Op rijksniveau is dat vastgelegd in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) van het Structuurschema Groene Ruimte (1995).
De in het kader van de Vogelrichtlijn aangewezen gebieden, liggen voor het overgrote deel binnen de grenzen van deze Ecologische Hoofdstructuur. In de EHS genieten de natuurwaarden een bijzondere bescherming, die in streek-, en bestemmingsplannen zijn doorwerking dient te hebben.
Een aantal gebieden geniet bijzondere bescherming doordat deze gebieden zijn aangewezen als beschermd natuurmonument of staatsnatuurmonument in de zin van de Natuurbeschermingswet. In deze gebieden kan met behulp van een beheersplan het beheer worden geregeld met de eigenaar. Bovendien zijn alle schadelijke handelingen vergunningplichtig zodat op die wijze de voorgeschreven afweging van belangen kan plaatsvinden.
Voorts worden de leefgebieden van vogels beschermd door de wijze waarop in het beheer van bossen en andere natuurgebieden van natuurbeschermingsorganisaties en particulieren, rekening wordt gehouden met vogels. Door het sluiten van overeenkomsten met landgebruikers wordt ook nog nestgelegenheid gegeven aan weidevogels en worden overwinterende ganzen en zwanen in de gelegenheid gesteld te foerageren op landbouwgrond.

De overige rechtsgevolgen zijn ontleend aan artikel 6 lid, tweede, derde en vierde lid, van de Habitatrichtlijn, dat ook van toepassing is op sbz's Vogelrichtlijn (artikel 7 Habitatrichtlijn).

- II. Artikel 6, tweede lid van de Habitatrichtlijn stelt de verplichting passende maatregelen te treffen om te zorgen dat de kwaliteit van de leefgebieden van soorten in de sbz's niet verslechtert. Ook mogen er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de sbz's zijn aangewezen voor zover die factoren - gelet op de doelstelling van de Vogelrichtlijn - een significant effect zouden kunnen hebben.
In de aangewezen sbz's zijn diverse bestaande functies aanwezig. Onder bestaand gebruik wordt in ieder geval verstaan het bestendig gebruik op het moment van aanwijzing of het gebruik gebaseerd op een van overheidswege genomen besluit of verkregen toestemming. Het bestaand gebruik moet tevens passen binnen de vigerende wet- en regelgeving. Bovendien kunnen in het kader van de Vogelrichtlijn bestaande activiteiten en intensivering van deze activiteiten, voorzover er geen sprake is van significante verstoring van de in het geding zijnde vogelkundige waarden in het desbetreffende gebied, nu en in de toekomst zonder problemen plaatsvinden. Deze besluitvorming over al of niet significante

aantasting van vogelkundige waarden vindt plaats in daarvoor relevante wettelijke kaders.

Voor deze functies geldt dat het huidige gebruik de in het gebied aanwezige vogelkundige waarden niet in de weg heeft gestaan en dus in beginsel, binnen het kader van vigerende wet- en regelgeving, kan worden voortgezet. Daar waar beheer en regulier onderhoud worden uitgevoerd mede gericht op de instandhouding en ontwikkeling van vogelkundige waarden, heeft dit beheer daaraan een positieve bijdrage geleverd. Een aanwijzing als sbz is derhalve nu geen reden om na aanwijzing anders tegen het zodanig gebruik aan te kijken. Een en ander komt anders te liggen indien op enig moment mocht blijken dat in (een deel van) de sbz toch een vorm van gebruik bestaat die significant nadelige effecten heeft op de op grond van de Vogelrichtlijn te beschermen vogelkundige waarden. In dat geval is de Nederlandse regering conform het gestelde in artikel 6, tweede lid, van de Habitatrichtlijn gehouden passende maatregelen te nemen.

- III. Bij de overige rechtsgevolgen gaat het om procedureregels die moeten worden gehanteerd in het geval dat - in afwijking van de beschermingsvereisten van de vogels en de eisen die aan leefgebieden van vogels gesteld moeten worden - plannen of projecten worden ontwikkeld die mogelijk significante gevolgen hebben voor de speciale beschermingszones. (artikel 6, derde en vierde lid, van de Habitatrichtlijn).

Het afwegingskader zoals verwoord in artikel 6 Habitatrichtlijn is in soortgelijke bewoordingen terug te vinden in de afwegformules die zijn opgenomen in de Planologische Kernbeslissing Structuurschema Groene Ruimte en de Planologische Kernbeslissing Waddenzee (kamerstukken II 1992/93, 22605, nrs. 33 en 34) en werkt zo in de besluitvorming omtrent plannen en projecten door. Belangrijke wettelijke kaders daarvoor zijn onder andere de Wet op de Ruimtelijke Ordening en de Natuurbeschermingswet.

Ter verdere ondersteuning wordt op korte termijn een Algemene Maatregel van Bestuur opgesteld waarmee genoemd afwegingskader wordt vastgelegd. Artikel 29 van de Natuurbeschermingswet 1998 biedt de mogelijkheid deze AMvB op te stellen. In de AMvB zal worden opgenomen dat besluitvorming over realisatie van plannen en projecten in Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden onderhevig is aan artikel 6, derde en vierde lid, van de Habitatrichtlijn.

7.2 Wetland

De rechtsgevolgen van de aanwijzing van een gebied als wetland vertonen verwantschap met die van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn.

Aanwijzing als wetland betekent verder dat artikel 4.9 van de Wet milieubeheer van toepassing wordt. Dit houdt in dat provinciale staten in het provinciaal milieubeleidsplan een wetland aanduiden als een gebied waarin de kwaliteit van het milieu of van een of meer onderdelen daarvan bijzondere bescherming behoeft. Een dergelijke verplichting geldt, behoudens bij de aanwijzing anders is bepaald. De verhouding tussen de aanwijzing als wetland en art. 4.9 van de Wm wordt, voorzover hieraan thans nog geen invulling is gegeven, nog in een later besluit geregeld.

Bijlage A

Biotoopbeschrijvingen Vogelrichtlijnsoorten

Voor de in Nederland voorkomende *Aalscholvers* (ondersoort *sinensis*) vormt het IJsselmeergebied een belangrijk broedgebied. Aalscholvers zijn viseters die vaak in grote groepen en tot op grote afstand van de kolonie (60 km) foerageren. In het najaar zijn vooral het Wadden-, het IJsselmeer- en Deltagebied van belang als rust- dan wel voedselgebied. Tijdens de winter maakt de soort gebruik van uiteenlopende rustgebieden, zoals zandbanken, rotsen, platgeslagen rietvelden, bomen, palen, strekdammen en menselijke constructies zoals huizen, schepen en hoogspanningsmasten. Vooral in het IJsselmeergebied, langs de grote rivieren, in het Deltagebied en de Biesbosch verblijven 's winters grote aantallen.

De *Smient* verblijft vooral van oktober tot maart in ons land; met name in zachte winters zijn er grote aantallen aanwezig. Verreweg de meeste houden zich op in de kuststrook en in natte veenweidegebieden van Noord-Holland en Friesland; daarnaast in de polders van Zuid-Holland en Utrecht, rond het IJssel- en Markermeer en langs de grote rivieren. In de loop van het winterseizoen verplaatsen de voedselgebieden zich van de kust naar natte graslanden; het belang van binnendijkse terreinen en het rivierengebied neemt dan toe. In strenge winters verblijft het merendeel in het Deltagebied. Overdag wordt gebruik gemaakt van open water om te rusten; de rustplaatsen liggen tot op enkele kilometers van de voedselgebieden.

De *Krakeend* komt voor op allerlei zoete of zoute wateren. In augustus bevinden de belangrijkste pleisterplaatsen zich in Friesland, de Flevopolders, de Biesbosch, de infiltratiegebieden in de duinen en langs de randen van het IJsselmeergebied. In de winter zijn vooral het IJsselmeergebied, de noordelijke Delta en het benedenrivierengebied van belang en daarnaast allerlei wateren in Utrecht, Noord- en Zuid-Holland en Friesland. In de loop van de winter worden de noordelijke gebieden en in strenge winters ook het IJsselmeer- en rivierengebied grotendeels verlaten. Op de hogere zandgronden en in het heuvelland van Zuid-Limburg is de soort schaars. Krakeenden zijn planteneters, die foerageren langs de oevers van de wateren (o.a. op wieren op basaltblokken) waar ze verblijven.

De *Tafeleend* heeft een sterke voorkeur voor zoet water, waar vooral 's nachts tot op enkele meters diep wordt gefoerageerd op ondergedoken waterplanten en ongewervelde dieren. Vooral grote open wateren hebben de voorkeur. In juli concentreren zich grote groepen op het IJsselmeer om te ruien. Na de rui concentreert de soort zich ook op andere grote, zoete wateren zoals het Haringvliet en later ook het rivierengebied. 's Winters is vooral het IJsselmeergebied van belang; alleen tijdens strenge vorst verlaten vele dit gebied. Daarnaast zijn het rivierengebied en verschillende wateren in Noord- en Zuid-Holland, Friesland en op de hogere zandgronden van belang voor de overwintering. De dagrustplaatsen bevinden zich op rustige wateren, vaak in de luwte van dijken tot op vele kilometers van de foerageergebieden.

De *Kuifeend* prefereert zoete, niet al te diepe wateren. Open zee en zout water wordt gemeden, maar in de brakke wateren in het Deltagebied komt de soort wel voor, mits er niet te veel golfslag is.

De soort zoekt overwegend 's nachts naar voedsel, waarbij tot op enkele meters diepte wordt gefoerageerd op ongewervelde dieren en in mindere mate op plantenmateriaal. Van juli tot september bevinden zich vooral langs de randen van

het IJssel- en Markermeer grote groepen om te ruien. Vanaf oktober nemen de aantallen in het Haringvliet, het Hollands Diep, de Biesbosch, langs de grote rivieren en op verschillende plassen in het westen van het land sterk toe. 's Winters bevindt het merendeel zich in het IJsselmeergebied en daarnaast in het Deltagebied, het rivierengebied en andere wateren. Bij strenge vorst wijken vele uit van het IJsselmeergebied naar het Delta- en rivierengebied. De dagrustplaatsen kunnen zich tot op vele kilometers (gemiddeld 3-5 km en maximaal 15 km) van de foerageergebieden bevinden en bestaan uit rustige, redelijk windstille wateren.

De *Toppereend* komt zowel voor op zoet als op zout water. De soort is goed aangepast aan ruwe omstandigheden en komt vaak ver van de oever/kust. Het voedsel bestaat voornamelijk uit kleine schelpdieren, die tot op enkele meters diepte (maximaal 6 m) worden opgedoken. De Waddenzee, het IJsselmeer en de Voordelta vormen de belangrijkste overwinteringsgebieden. Bij strenge vorst neemt het belang van het Deltagebied toe en wordt de soort ook veel op open zee gezien. In maart/april verdwijnen de concentraties uit de Waddenzee en het Deltagebied, maar verblijven in het IJsselmeer nog steeds grote aantallen. 's Zomers wordt het IJsselmeer gebruikt als ruigebied. De dagrustplaatsen kunnen zich tot op vele kilometers (gemiddeld 4-6 km en maximaal 15 km) van de foerageergebieden bevinden.

Het *Nonnetje* is een wintergast en viseter, die afhankelijk is van visrijke zoete of zoute wateren. Vooral het Markermeer en in mindere mate het zuidelijk deel van IJsselmeer zijn belangrijk. Bij strenge vorst verblijven grote aantallen langs de grote rivieren en in het Deltagebied. Elders in het land komen kleinere aantallen voor op verschillende meren, plassen en vennen, beken en kanalen. De nachtelijke slaapplekken bestaan uit ongestoorde, beschutte wateren, zoals de Oostvaardersplassen, het Kinselmeer en de Gouwzee.

De *Meerkoet* heeft in de winter een voorkeur voor waterrijke gebieden. De soort gebruikt vooral grote open, zoete dan wel zoute wateren, en daarnaast allerlei wateren, verspreid over het hele land. Ook in het stedelijk gebied, in stadsparken, grachten en vijvers worden regelmatig Meerkoeten waargenomen. Van augustus tot september verblijven grote concentraties in het Lauwersmeer, het IJsselmeergebied en het Deltagebied. Van november tot maart zijn vooral het rivierengebied, het Deltagebied, de randen van het IJsselmeergebied, allerlei wateren in Noord- en Zuid-Holland en enkele Friese meren van belang. Bij strenge vorst verschuift het zwaartepunt naar het zuiden en neemt het belang van het Deltagebied en het rivierengebied toe. De slaapplekken bestaan uit rustige, open wateren en de oevers van allerlei wateren. Meerkoeten foerageren voornamelijk op plantaardig materiaal en schelpdieren, in het water of op de oevers, maar ook op akker- en grasland.

De *Visdief* broedt voornamelijk op rustige, schaars begroeide eilanden voor de kust, in rivieren en meren, alsmede gras-, zand- of kiezeloevers van rivieren en zoetwaterplassen, strandweiden en (kust)moerassen met voldoende voedsel in een straal tot 10 km van de kolonie en zoveel mogelijk gevrijwaard van landpredatoren. Ook broedt de soort wel op drijvende vegetatiematten, op kiezelrijke daken van gebouwen, opgespoten terreinen en verkeerspleinen. De verspreiding beperkt zich grotendeels tot de lage gedeelten van Nederland. Als rustgebied maakt de Visdief vooral gebruik van strandvlakten, zandbanken, kwelders en andere vlakke zandige gebieden.

Het merendeel foerageert binnen 5-10 km van de kolonie, hoewel soms tot meer dan 30 km afstand wordt gefoerageerd. Het voedsel bestaat voornamelijk uit vis en daarnaast uit kreeftachtigen, wormen en insecten.

Tijdens de trek maakt de *Zwarte stern* zowel gebruik van zoet- als van zoutwatergebieden. In de nazomer concentreren zich grote aantallen foeragerende en ruiende Zwarte Sterns op IJsselmeer en Markermeer, waarbij vooral het Balgzand en in het verleden ook de Steile Bank en de Oostvaardersplassen wordt gebruikt als (nachtelijke) slaappleaats. Daarnaast gebruiken ze het Schor bij Den Oever en de geoogste akkerbouwgebieden in de IJsselmeerpolders als voorverzamelplaats op weg naar de slaappleaatsen. Het voedsel bestaat buiten het broedseizoen vooral uit kleine vis.

Na het broedseizoen concentreren *Futen* zich op de grotere zoete of zoute wateren om te ruien. Vooral het IJsselmeer en in mindere mate het Deltagebied en de Waddenzee zijn belangrijke ruigebieden. Tijdens de rui verliezen Futen hun vliegvermogen waardoor ze extra gevoelig zijn voor verstoring. Overdag en midden in de nacht rusten ze dichtbij de oevers, terwijl ze in de vroege morgen en de namiddag op meer open water foerageren. Na de ruiperiode worden vooral het IJsselmeergebied, de grote rivieren en het Deltagebied gebruikt, terwijl de presentie op de hoge zandgronden laag is. Bij strenge vorst ligt het zwaartepunt van de verspreiding in het Deltagebied, langs de rivieren en langs de Noordzeekust. Voor het broedseizoen verzamelen Futen zich eveneens in grote groepen in de grote wateren. Het voedsel van de Fuut bestaat hoofdzakelijk uit vis en aquatische insecten.

De *Kleine zilverreiger* heeft een voorkeur voor ondiepe meren, rivieren, plassen en poelen, of zoute en brakke wateren, doorgaans met weinig begroeiing. Het voedsel van de Kleine Zilverreiger bestaat voornamelijk uit vis, amfibieën en insecten, die al wadend door het ondiepe water worden gevangen. Waarnemingen zijn vooral afkomstig uit het Delta-, Wadden-, IJsselmeer- en rivierengebied.

De *Lepelaar* heeft een voorkeur voor dynamische milieus op de overgang tussen zoet en zout en broedt daar op eilanden, in duinvalleien en kwelders, en in het binnenland ook in uitgestrekte moerassen met veel waterriet en wisselend waterpeil. In het voorjaar bestaat het voedsel uit zoetwaterprooien (o.a. stekelbaars), die worden gezocht in ondiepe poldersloten, ondiepe platen en oeverzones van grote meren en moerassen. In het getijdengebied wordt in het late voorjaar en in de zomer veel gefoerageerd op zoutwaterprooien (o.a. garnaal). Het voedselgebied strekt zich uit tot op 40 km van de broedkolonie. In de nazomer verzamelen Lepelaars zich in grote wateren met een gunstig voedselaanbod en veilige rustplaatsen, zoals Lauwersmeer, Oostvaardersplassen, Waddengebied en Deltagebied.

De *Kleine zwaan* is een wintergast van oktober tot april. De soort, die vroeger vooral foerageerde op fonteinkruidvelden langs de randen van het IJsselmeer, heeft zich in recente tijd tot een cultuurvolger ontwikkeld met een brede voedselkeuze. Wanneer (ondergedoken) fonteinkruidvelden als voedselbron uitgeput raken, wordt overgeschakeld op oogstresten (suikerbieten of aardappelen), grasland en akkerbouwgewassen (wintergranen). In de loop van de winter neemt grasland in belang toe. Tijdens de wintermaanden zijn de pleisterplaatsen vooral gelegen in Lauwersmeer, IJsselmeergebied, Deltagebied en het rivierengebied. De verspreiding over Nederland is behalve van het voedselaanbod, ook afhankelijk van de aard van de winter. In milde winters verblijven de meeste rond de Randmeren, maar bij strenge vorst verplaatsen zij zich vaak naar het Deltagebied. Het rivierengebied wordt vooral bij hoge rivierstand veel gebruikt en vooral als dat samenvalt met strenge vorst nemen de aantallen hier toe. De slaappleaatsen bestaan uit open zoete

of zoute wateren of zand- en modderbanken tot op enkele tientallen kilometers van de voedselgebieden.

De *Slobeend* is gebonden aan zoet of zout water. In de nazomer komen grote aantallen voor in het IJsselmeergebied en Zuidelijk Flevoland en wat later ook in het Lauwersmeer, het Delta- en rivierengebied. 's Winters en vooral in strenge winters beperkt het voorkomen zich grotendeels tot het westen en zuidwesten van Nederland, vooral in Noord- en Zuid-Holland, het Deltagebied en het westelijke rivierengebied. In zachte winters zijn het oostelijke rivierengebied, zuidelijk Flevoland en Friesland eveneens van belang. Slobeenden foerageren al zwemmend op dierlijk en plantaardig plankton, dat ze met hun speciaal gebouwde snavel uit het water filteren.

De *Krooneend* is een planteneter met een voorkeur voor zoetwaterplassen met een rijke vegetatie van waterplanten (vooral kranswieren). In de jaren zestig en zeventig verbleven in het najaar grote aantallen op het Zwarte Meer, Veluwemeer en Naardermeer. In de jaren daarna verbleven slechts kleine aantallen in Nederland, maar aan het begin van de jaren negentig namen de aantallen weer toe. Vooral op de Gouwe en de laatste jaren ook op het Veluwemeer concentreren zich grote aantallen. Daarnaast komen elders in Nederland kleinere aantallen voor, vooral in het Utrechts-Hollands plassenengebied, het IJsselmeergebied en het rivierengebied en het Lauwersmeer en daarnaast in allerlei plassen op de hogere zandgronden. Het aantal Krooneenden in het najaar houdt verband met het aantal en het broedsucces van in Nederland broedende Krooneenden en de aanwezigheid van kranswieren.

De *Brilduiker* verblijft buiten de broedtijd op zowel zoete als zoute wateren. Vooral in het Deltagebied en het IJsselmeergebied komen 's winters grote concentraties voor. Daarnaast zijn rivierengebied, westelijke Waddenzee en verschillende wateren in West- en Noord-Nederland van belang. In strenge winters neemt het belang van het Deltagebied en de westelijke Waddenzee toe, terwijl de aantallen in het rivierengebied laag blijven. De nachtelijke slaapplaatsen bestaan uit rustige, beschutte wateren. Het voedsel bestaat voornamelijk uit dierlijk materiaal (o.a. schelpdieren, kreeftachtigen, insecten en kleine vis) dat al duikend tot op enkele meters diepte wordt gevangen.

De *Grote zaagbek* is een viseter en wintergast, die is gebonden aan grote zoete of zoute wateren. Het IJsselmeer en het aangrenzende deel van de Waddenzee zijn verreweg de belangrijkste overwinteringsgebieden. Daarnaast komt de soort ook voor in het rivierengebied, het Deltagebied, de Biesbosch, op de Noordzee, en in verschillende zoete wateren in het binnenland. Vooral bij strenge vorst schuift het zwaartepunt van de verspreiding naar het zuiden op en neemt het belang van het rivierengebied en het Deltagebied toe.

De *Visarend* is een viseter, die gebonden is aan open watergebieden (vooral zoete wateren) met voldoende aanbod aan vis. De belangrijkste pleisterplaatsen liggen in het IJsselmeergebied, het Friese merengebied, het Utrechts plassenengebied en langs de grote rivieren. Maar ook elders bij allerlei zoete wateren worden regelmatig visarenden gezien.

Buiten het broedseizoen prefereert de *Dwergmeeuw* zoete of zoute wateren. Tijdens de voorjaarsstrek verblijven vooral in het Markermeer en het Lauwersmeer grote aantallen. Daarnaast verblijven veel kleinere aantallen in de Westelijke Waddenzee en de Oostvaardersplassen. In de winter is het IJsselmeergebied verreweg het belangrijkste gebied voor Dwergmeeuwen. Ook in de kustwateren en vooral in de

Voordelta verblijven 's winters grote aantallen. Dwergmeeuwen foerageren voornamelijk op vis, insecten en andere ongewervelde dieren.

Bijlage B

Relevante artikelen uit de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn

*** Vogelrichtlijn**

Artikel 3

1 . Met inachtneming van de in artikel 2 genoemde eisen nemen de Lid-Staten alle nodige maatregelen om voor alle in artikel 1 bedoelde vogelsoorten een voldoende gevarieerdheid van leefgebieden en een voldoende omvang ervan te beschermen, in stand te houden of te herstellen.

2 . Voor de bescherming, de instandhouding en het herstel van biotopen en leefgebieden worden in de eerste plaats de volgende maatregelen getroffen :

- a) instelling van beschermingszones;
- b) onderhoud en ruimtelijke ordening overeenkomstig de ecologische eisen van leefgebieden binnen en buiten de beschermingszones;
- c) herstel of weer aanleggen van vernietigde biotopen;
- d) aanleg van biotopen.

Artikel 4

1 . Voor de leefgebieden van de in bijlage I vermelde soorten worden speciale beschermingsmaatregelen getroffen, opdat deze soorten daar waar zij nu voorkomen, kunnen voortbestaan en zich kunnen voortplanten.

In dat verband wordt gelet op :

- a) soorten die dreigen uit te sterven;
- b) soorten die gevoelig zijn voor bepaalde wijzigingen van het leefgebied;
- c) soorten die als zeldzaam worden beschouwd omdat hun populatie zwak is of omdat zij slechts plaatselijk voorkomen;
- d) andere soorten die vanwege de specifieke kenmerken van hun leefgebied speciale aandacht verdienen.

Bij de beoordeling wordt rekening gehouden met de tendensen en de schommelingen van het populatiepeil.

De Lid-Staten wijzen met name de naar aantal en oppervlakte voor de instandhouding van deze soorten meest geschikte gebieden als speciale beschermingszones aan, waarbij rekening wordt gehouden met de bescherming die deze soorten in de geografische zee- en landzone waar deze richtlijn van toepassing is, behoeven.

2 . De Lid-Staten nemen soortgelijke maatregelen ten aanzien van de niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogels, waarbij rekening wordt gehouden met de behoeften van het gebied van bescherming in de geografische zee- en landzone waar deze richtlijn van toepassing is , ten aanzien van hun broed- , rui- en overwinteringsgebieden en rustplaatsen in hun trekzones. Met het oog hierop besteden de Lid-Staten zelf bijzondere aandacht aan de bescherming van watergebieden en in het bijzonder aan de watergebieden van internationale betekenis.

Habitatrichtlijn

Artikel 6

2. De Lid-Staten treffen passende maatregelen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de speciale beschermingszones niet verslechtert en er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen voor zover die factoren, gelet op de doelstellingen van deze richtlijn een significant effect zouden kunnen hebben.

3. Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. Gelet op de conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en onder voorbehoud van het bepaalde in lid 4, geven de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor dat plan of project nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden.

4. Indien een plan of project, ondanks negatieve conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied, bij ontstentenis van alternatieve oplossingen, om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, toch moet worden gerealiseerd, neemt de Lid-Staat alle nodige compenserende maatregelen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft. De Lid-Staat stelt de Commissie op de hoogte van de genomen compenserende maatregelen.

Wanneer het betrokken gebied een gebied met een prioritair type natuurlijke habitat en/of een prioritaire soort is, kunnen alleen argumenten die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of met voor het milieu wezenlijke gunstige effecten dan wel, na advies van de Commissie, andere dwingende redenen van groot openbaar belang worden aangevoerd.

Artikel 7

De uit artikel 6, leden 2, 3 en 4, voortvloeiende verplichtingen komen in de plaats van de verplichtingen die voortvloeien uit artikel 4, lid 4, eerste zin, van Richtlijn 79/409/EEG, voor wat betreft de speciale beschermingszones die overeenkomstig artikel 4, lid 1, van die richtlijn zijn aangewezen of bij analogie overeenkomstig artikel 4, lid 2, van die richtlijn zijn erkend, zulks vanaf de datum van toepassing van de onderhavige richtlijn, dan wel vanaf de datum van de aanwijzing of erkenning door een Lid-Staat overeenkomstig Richtlijn 79/409/EEG, indien deze datum later valt.

* Wetlands-conventie

de aanwijzing van een wetland in het kader van de Wetlands-conventie heeft de hierna omschreven gevolgen:

- Artikel 3, lid 1, vraagt van de overheid op zodanige wijze plannen te formuleren en te verwezenlijken dat het behoud en het verstandig gebruik van het aangewezen gebied, voor zover mogelijk, wordt bevorderd.
- Artikel 3, lid 2, vraagt van de overheid dat zij zo spoedig mogelijk wordt ingelicht, indien het ecologische karakter van een in haar grondgebied gelegen en in de Lijst

opgenomen watergebied verandert of mogelijk zal veranderen ten gevolge van technologische ontwikkelingen, verontreinigingen of ander menselijk ingrijpen. Gegevens over dergelijk veranderingen dienen onverwijld te worden doorgegeven aan de organisatie of regering die verantwoordelijk is voor de in artikel 8 omschreven, door het Bureau te verrichten lopende administratieve werkzaamheden.

- Artikel 4, lid 2, vraagt van de overheid om bij het opheffen of beperken van het gebied in omvang, om dringende redenen van nationaal belang, dit verlies te compenseren.
- Artikel 4, lid 3, vraagt van de overheid het wetenschappelijk onderzoek en de uitwisseling van gegevens en publikaties met betrekking tot het Wetland en haar flora en fauna te bevorderen.
- Artikel 4, lid 4, vraagt om een inspanningsverplichting te leveren om de watervogelstand in het aangewezen gebied te vermeerderen.